

BARNGRUPPSSTORLEK I FÖRSKOLAN

– FÖRÄNDRINGSARBETE I PRAKTIK

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Eva-Marie Karlsson
Julia Piipponen

2019-FÖRSK-G162

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: LGFÖB16h1: Förskolläroverutbildning för pedagogiskt verksamma, Värnamo

Svensk titel: Barngruppsstorlek i förskolan -Förändringsarbete i praktik.

Engelsk titel: Group size in preschool - Changes in practice.

Utgivningsår: 2019

Författare: Eva-Marie Karlsson, Julia Piipponen

Handledare: Susanne Kloor

Examinator: Susanne Björkdahl Ordell

Nyckelord: barngruppsstorlek, förskola, kvalitet, statsbidrag, förändringsarbete, likvärdighet

---

Sammanfattning

Skolverket (2018) bedriver sedan 2015 ett utvecklingsarbete som strävar, med hjälp av ett riktat statsbidrag, att öka utbildningens likvärdighet och stärka förutsättningar i förskolan för att kompensera för barns olikheter. Det ekonomiska stödet är avsett att minska antalet barn i barngrupper, där de yngsta barnen är prioriterade. Denna studie vill ta del av hur utbildningen i förskolan kan utformas och hur förändringsarbetet i att skapa mindre grupper gestaltar sig i praktiken.

Syftet är att vidga kunskaperna om hur förskoleverksamheten kan utformas för att främja de yngsta barnens omsorg, utveckling och lärande. Studien genomförs genom att studera pedagogernas upplevelser av förändringsarbetet för att frambringa mindre barngrupper, på en förskola som har tilldelats statsbidrag.

Undersökningen genomförs med hjälp av semistrukturerade intervjuer samt samtalspromenader som är redskap av kvalitativ karaktär. De valda metoderna ger möjlighet att sammanföra pedagogernas uttryck för att skapa en bild av hur förändringsarbetet ser ut på en småbarnsavdelning.

Resultatet visar att flera områden har genomgått förändringar i struktur, fysisk miljö och pedagogiskt ledarskap, allt för att skapa mindre barngrupper. De strukturella förändringarna berör avdelningens grundstruktur, barnens uppdelning i två mindre grupper samt schemaläggning av barns aktiviteter ute och inne. Fler rum har skapats på avdelningen för att vistas i med små grupper samt vid behov kunna samlas i en stor barngrupp. Miljön har anpassats och tillgängliggjorts mer för barnen för att främja barnens omsorg, utveckling och lärande i de nya gruppammansättningarna. Förändringar i pedagogiskt ledarskap resulteras i att en pedagog arbetar självständigt och ansvarar för ett mindre antal barn. Dessutom visar resultat att mindre barngrupper främjar pedagogernas arbete med omsorg, utveckling och lärande.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Syfte	2
Frågeställningar.....	2
Begreppsdefinition.....	2
BAKGRUND	3
Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori	3
Mikrosystemet	4
Mesosystemet.....	4
Exosystemet	4
Makrosystemet	5
Sociokulturellt perspektiv	5
Pedagogisk kvalitet	6
Samhällsdimensionen	6
Verksamhetsdimensionen.....	6
Lärardimensionen.....	7
Barndimensionen	8
Sammanfattning.....	9
METOD	10
Urval	10
Genomförande	10
Etik	11
Tillförlitlighet och giltighet	12
Analys	12
RESULTAT	13
Förändringar för att skapa mindre grupper	13
Strukturen	13
Fysiska miljön	15
Pedagogiskt ledarskap.....	20
Sammanfattning.....	20
Pedagogernas uppfattning om arbetet med omsorg, utveckling och lärande i förändringsarbetet	21
Omsorg.....	21
Utveckling och lärande.....	22
Sammanfattning.....	25
Analys kopplat till Bronfenbrenners teori	25

DISKUSSION 27

Resultatdiskussion 27

Samhällsdimension.....	27
Verksamhetsdimension.....	27
Lärardimension.....	29
Barndimension	30

Slutsats 31

Metoddiskussion..... 32

Didaktiska konsekvenser..... 33

Fortsatt forskning	33
--------------------------	----

REFERENSER

BILAGA 1

Informationsbrev

BILAGA 2

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

BILAGA 3

Intervjufrågor

INLEDNING

Barngruppsstorlek i förskolan är ett aktuellt ämne som har diskuterats i olika sammanhang under de senaste åren i Sverige. Lärarförbundet (2017) påtalar att sju av tio verksamma förskollärare som har deltagit i en enkät uppgav barngruppsstorlek som den största utmaningen i sitt arbete i förskolan. Sverige har det lägsta antalet barn 5,1 per vuxen (Skolverket 2018) bland alla de 35 OECD-länderna (Organisation for Economic Co-operation and Development www.oecd.org). Trots det visar forskning (Pramling Samuelsson, Williams, Sheridan & Hellman 2016, s. 447) att svenska pedagogerna känner sig otillräckliga och uttrycker önskan, oavsett gruppstorlek, att minska gruppen med ett eller fler barn.

Skolverket (2016) rekommenderar gruppstorlek på 6–12 barn mellan 1–3 år. Detta riktmärke överskrids i hela landet och hamnar på 12,4 barn per grupp. Skolinspektionens (2014:6460) viktigaste iakttagelse från en granskning av småbarnsavdelningar visar ett tydligt samband mellan antal barn per vuxen och kvalitet på verksamheten. Särskilt betonas i bedömningen att gruppens storlek är av mindre betydelse så länge det finns flera närvarande vuxna bland barnen. I motsats till Skolinspektionens (2014:6460) slutsatser visar forskningen av Pramling Samuelsson et al. (2016, s. 446) att små barn mår bättre i mindre grupp med färre pedagoger, vilket vi också upplever som yrkesverksamma i förskolan.

Alla barns livslånga lust att lära framhålls i *Läroplan för förskolan* (Lpfö 98 rev. 2016, s. 5). Barngruppens aktiva roll i utveckling och lärande understryks, där samspel mellan vuxna och barn samt barn emellan ses som en utgångspunkt för lärande (ibid. s. 7). Den nya läroplanen har tagits fram för att skapa grunden för ett jämlikt skolsystem. Fokus på undervisning och utbildning blir tydligare i den nya läroplanen för förskolan som träder i kraft 1 juli 2019 (Regeringskansliet 2018). Omvårdnadssituationer tar mycket tid i arbetet med en grupp av 1–3 åringar eftersom de yngre barnen också har ett större behov av närhet och trygghet. Förskollärarnas förmåga att förena strukturerade undervisningstillfällen med de traditionella omsorgssituationerna är av stor betydelse för att bilda en helhetssyn på varje enskilt barn och barnets behov.

Skolverket (2018) bedriver sedan 2015 ett utvecklingsarbete som genom pedagogiskt ledarskap och struktur, skapar förutsättningar för mindre barngrupper, där de yngsta barnen är prioriterade. Ett riktat statsbidrag, för att öka utbildningens likvärdighet och stärka förutsättningar i förskolan för att kompensera för barns olikheter, utdelas till förskolorna för förändringsarbetet. Därför har en mindre kommun i södra Sverige beslutat att påbörja utvecklingsprocessen. En muntlig överenskommelse har fattats i förskolechefgruppen vilket innebär att samtliga kommunala förskolor i kommunen ska påbörja strukturella förändringar för att minska gruppens storlek oavsett erhållna eller uteblivna statliga bidrag.

Förskolan befinner sig i en förändring där fokus ligger på likvärdighet i omsorg, utveckling och lärande för alla barn. Pedagogernas kunskap, professionalitet, kreativitet och flexibilitet är av stor betydelse i detta arbete. Vi framtida förskollärare kommer att få axla förändringsprocessen och vill därför undersöka hur förändringsarbetet med att skapa mindre grupper gestaltar sig i praktiken. Med stöd av vetenskapliga teorier och utgångspunkter i modern forskning vill vi bredda kunskap om hur utbildningen i förskolan kan utformas för att öka och bibehålla utbildningens kvalitet och likvärdighet.

Syfte

Syftet är att vidga kunskaperna om hur förskoleverksamheten kan utformas för att främja de yngsta barnens omsorg, utveckling och lärande. Studien genomförs genom att studera pedagogernas upplevelser av förändringsarbetet med att frambringa mindre barngrupper, på en förskola som har tilldelats statsbidrag.

Frågeställningar

*Vilka förändringar har genomförts på förskolan för att skapa mindre grupper inom verksamheten?

*Hur upplever pedagogerna arbetet med omsorg, utveckling och lärande i förändringsarbetet?

Begreppsdefinition

Statsbidrag

Bidraget tilldelas av Skolverket för att minska eller motverka en ökning av barngruppernas storlek i förskolan genom att ha färre inskrivna barn eller flera barngrupper. Bidraget kan användas för att täcka extra personalkostnader, lokal- eller utemiljöupprustning, införskaffning av inventarier- och pedagogiska verktyg för de nya grupperna. Barn ska befinna sig i de nya gruppkonstellationerna större delen av dagen, minst 6 timmar (Skolverket 2018).

Barngrupp

Med barngrupp avser Skolverket (2017, s. 9) de barn som är inskrivna på en viss avdelning, det vill säga den grupp som barnet ingår i under större delen av sin dag i förskolan.

Liten barngrupp

Liten barngrupp kännetecknas av barnantalet 6 eller färre barn, alltså den nedre delen av Skolverkets (2016) riktmärke på 6–12 barn i ålder 1–3.

Stor barngrupp

Stor barngrupp kännetecknas av barnantalet 12 eller fler barn, alltså den övre delen av Skolverkets (2016) riktmärke på 6–12 barn i ålder 1–3.

Förändringsarbete

Med förändringsarbetet menas en process där fokus ligger på att skapa mindre barngrupper genom att förändra pedagogiskt ledarskap och avdelningens struktur.

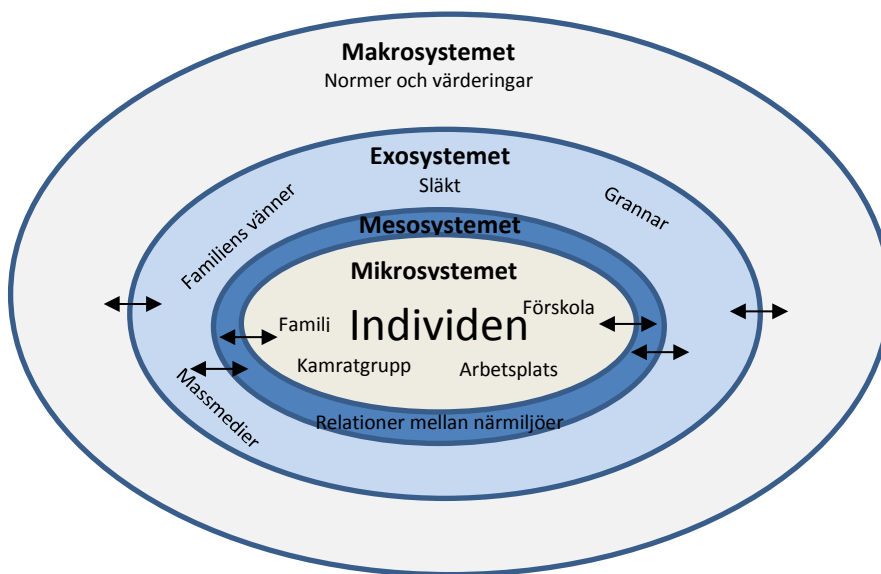
Pedagogisk personal

Med pedagogisk personal menas förskollärare, barnskötare och annan anställd personal som deltar pedagogiskt i förändringsarbetet.

BAKGRUND

I detta avsnitt redogörs för teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning av föreliggande studie om barngruppsstorleks betydelse som kvalitetsfaktor och om hur arbetet organiseras för att säkerställa utbildningens kvalitet genom att skapa mindre barngrupper i förskolan. Teoretisk grund för denna studie är Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell och sociokulturella teori. Valet av forskningsstudier begränsas till svensk forskning där förhållanden i förskolor i studierna har liknande förutsättningar som förskolan i den föreliggande studien. Internationell forskning används i mindre omfattning för att exemplifiera relationer mellan gruppstorlek och barnet som individ.

Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori

Figur 1. Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell (Hwang & Nilsson 2011, s.73).

Utbildning i förskola ska enligt Skollagen (SFS 2010:800) utgå från en helhetssyn på individen. Eftersom den utvecklingsekologiska modellen (Bronfenbrenner 1979) ser barns utveckling satt i relation till den omgivande miljön anses den relevant att använda i denna studie om pedagogernas upplevelser i en process där de skapar mindre barngrupper för att säkerställa utbildningens kvalitet. En modell som redogör kopplingar mellan individ och samhälle skapades av Urie Bronfenbrenner (1917–2005) år 1979. Bronfenbrenner använder begreppet ekologi som inom naturvetenskap (Simon, Dickey & Reece 2013, s. 374) betyder lära om ett ömsesidigt samspel mellan organismer och deras omgivande miljöer och applicerar det på mänsklig utveckling för den vetenskapliga förståelsen för de krafter som formar utvecklingen av människor i de miljöer de lever i (Bronfenbrenner 1979, s.15). Den utvecklingsekologiska modellen ser på individens utveckling ur ett helhetsperspektiv (Hwang & Nilsson 2011, s. 71). Alltså barns uppväxt påverkas av relationer, sammanhang och mönster som i sin tur influeras av den omgivande miljön.

Bronfenbrenner introducerar begreppet ekologiska övergångar och det innebär förändringar som sker under hela livet. En individs position eller roll blir annorlunda till följd av förändringar i omgivande miljö.

An ecological transition occurs whenever a person's position in the ecological environment is altered as the result of a change in role, setting, or both.

(Bronfenbrenner 1979, s. 26)

Ett exempel på en ekologisk övergång kan vara när strukturell omorganisation sker på en avdelning i en förskola vilket medför förändringar av olika slag för barns vistelse på förskolan.

Den utvecklingsekologiska modellen strukturerar och synliggör helheten med alla de omgivande systemen. Miljön som finns runt omkring individen ses som sammanhängande strukturer, inneslutna i varandra och liknar enligt Urie Bronfenbrenner ryska dockor (Bronfenbrenner 1979, s. 3).

Modellen består av följande system: mikro-, meso-, exo- och makrosystemet. Ytterligare två nivåer, en biologisk nivå som berör individen själv samt en tidsfaktor så kallat kronosystemet, tillfördes till modellen under senare delen av Bronfenbrenners yrkesverksamma liv (Hwang & Nilsson 2011, s. 73). Hänsyn kommer inte tas till de biologiska och kronologiska nivåerna på grund av den aktuella studiens syfte och tidsbegränsning.

Mikrosystemet

Mikrosystemet finns längst in i kärnan av den utvecklingsekologiska modellen och består enligt Urie Bronfenbrenner (1979) av de närliggande miljöer som omger barnet. Föräldrar, familj, närmaste vänner, fysisk närmiljö samt förskola är exempel på de mikrosystem som barn ingår i. Det är grundläggande för barnets välmående att systemet fungerar och befinner sig i balans (Hwang & Nilsson 2011, s. 72). Barngruppsstorlek på förskolan är betydelsefull särskilt för små barn. Pramling Samuelsson et al. (2016, s. 446) visar att yngre barn mår bättre i mindre grupper med färre vuxna. Dessutom ses minskad gruppstorlek som en effektiv metod för att öka barns verbala deltagande. I en amerikansk studie av Phillips och Twardosz (2003, s. 461) visar resultatet att tvååriga barn pratar dubbelt så mycket när böcker läses för dem i små grupper jämfört med om de är i en stor grupp.

Mesosystemet

Mesosystemet består av samverkan och samspel mellan de olika mikrosystemen (Hwang & Nilsson 2011, s. 72). Barnets utveckling och lärande påverkas av kvaliteten på de kopplingar och förhållanden som finns mellan de olika mikrosystemen. Relationer mellan dessa är gynnsamma för barnet. Lpfö 98 (rev. 2016, s. 13) ålägger ansvaret för barns fostran och utveckling på vårdnadshavarna och ser på förskolan som komplement till hemmet vilket förutsätter ett nära och förtroendefullt samarbete mellan förskola och föräldrar för barnets bästa.

Exosystemet

Exosystemet utgörs av faktorer som den enskilda individen inte är en aktiv medverkare i, men som ändå har en påverkan på förhållanden och relationer i närmiljön såsom vårdnadshavares arbetssituation, kommunens barnomsorgspolitik eller förskolans personalsituation. Sheridan, Williams och Pramling Samuelsson (2014, s. 382) poängterar i sin studie om förhållanden mellan gruppstorlek och villkor för barns lärande i förskolan att barngruppsstorlek i förskolan bör beaktas i relation till antal barn per vuxen. Dessutom visar studie av Pramling Samuelsson et al. (2016, s. 444) att gruppens sammansättning som innefattar balans mellan barns kön, ålder och etnicitet påverkar förskollärarnas upplevelser av barngruppsstorlek. Förutom antal pedagoger i gruppen lyfts förskollärarnas utbildning och kompetenser som en betydelsefull faktor för att skapa förutsättningar för barns välmående, utveckling och lärande i en studie av Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson (2018, s.11). Således påvisas komplexitet av begreppet barngruppsstorlek vilket påverkar såväl personalens arbetssituation som barnens omgivande miljö under vistelse på förskolan.

Makrosystemet

Makrosystemet utgör en yttre nivå och innefattar lagar och förordningar, styrdokument, normer och värderingar befintliga i samhället som påverkar de andra systemen och därmed den enskilda individen och dennes utveckling (Hwang & Nilsson 2011, s. 72). Skolverkets satsning att införa ett bidrag för att stödja likvärdigheten i förskolan genom förändringsarbetet är ett exempel på en ändring på makronivå som påverkar de andra systemen.

Bronfenbrenners ekologiska utvecklingsteori används för att bidra till förståelse av relationer mellan politiska frågor, materiella resurser, läroplanens intentioner och hur verksamheten organiseras för att skapa förutsättningar att arbeta med omsorg, utveckling och lärande samt hur dessa aspekter påverkar varandra.

Sociokulturellt perspektiv

I strävan att stimulera barns utveckling och lärande ska omsorg, fostran och lärande bilda en helhet och prägla förskolans verksamhet, enligt Lpfö 98 (rev. 2016, s. 9). Av den orsaken är den sociokulturella teorin relevant för den aktuella studien, eftersom det sociokulturella perspektivet förklarar hur barns lärande går till samt redogör för förutsättningar för barns utveckling och lärande.

Lev Vygotskij (1896–1934) står för den sociokulturella teorins framtoning. Barnets utveckling ses som ett kulturspecifikt fenomen. Professor i pedagogisk psykologi Säljö (2000, s. 66) har utvecklat och tolkat Vygotskijs tankar. Samspel med andra människor finns redan från födelsen och utvecklas i sociala sammanhang. Genom lek och annan form av samspel hjälper den sociala omgivningen barnet att förstå hur världen fungerar. Handlingar och föreställningar som finns i omgivningen är kulturellt betingade och skiljer sig från samhälle till samhälle. De kulturella redskapen såsom psykologiska, språkliga, fysiska förändras med tiden (ibid. s.73).

Barnets sociokulturella erfarenheter påverkar språkets utveckling. Enligt Vygotskij (1999, s. 165) är språket tänkandets sociala verktyg alltså barnet behöver behärska språket för att förstå sin omgivning samt delta i sociala samspel. Språket och kommunikationen utför en viktig roll för att föra vidare vad som händer i leken samt gör att barnet blir delaktigt i ”hur människor i dess omgivning uppfattar och förklarar företeelser” (Säljö 2000, s.67). Kommunikation är därmed en länk mellan tänkande och interaktion.

Ytterligare betonar Vygotskij (1999, s.254) vikten av den vuxnes deltagande och vägledande i barnets utveckling och mognad. Särskilt uppmärksammas samarbete mellan barnet och den vuxne i kunskapsöverföring så att ett slags förberedande för inhämtande av ny kunskap bildas. Denna övergångsfas för framtida kompetenser kallas för proximal utvecklingszon vilket innebär att den mer kompetenta individen vägleder den mindre kompetenta individen, enligt Säljö (2000, s.122).

The zone of proximal development defines those functions that have not yet matured but are in the process of maturation, functions that will mature tomorrow but are currently in an embryonic state.

(Vygotskij 1978, s.86)

Eftersom studiens syfte berör pedagogernas upplevelse av förändringsarbetet för att främja utveckling och lärande är språk, kommunikation, samspel samt den vuxnes tillgänglighet av intresse. Således används den sociokulturella teorin i diskussionsdelen av den aktuella studiens resultat för att bidra till förståelse om hur de förutsättningar som skapas i förändringsarbetet påverkar barns lärande och utveckling.

Pedagogisk kvalitet

Begreppet pedagogisk kvalitet infördes av Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson år 2009 i syfte att utarbeta nycklar för att bedöma förskolans kvalitet. Samhälls-, verksamhets-, lärar- och barndimension är de fyra aspekter som ska bilda en helhet i kvalitetsbedömningen (Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson 2009, s. 42). Begreppet blir intressant i föreliggande studie eftersom syftet med att minska barngrupper är att sträva mot och bibehålla en god kvalitet på förskolan.

Samhällsdimensionen

Samhällsdimensionen kan jämföras med Bronfenbrenners ekologiska systemteoretiska makrosystemnivå och innefattar övergripande samhälleliga normer och attityder, läroplanens intentioner beträffande förskolan (Hwang & Nilsson 2011, s. 73). Likvärdigheten av utbildning i förskolan föreskrivs av Skollagen (2010:800). Läroplanens intentioner och de nationella målen ses som normer för likvärdigheten i svensk förskola. Därav initierar Skolverket förändringsarbetet i syftet att minska skillnader i utbildningen på landets förskolor (Skolverket 2018).

Kvalitén i förskolan diskuteras i en studie av Kärrby (2001) där gruppstorlek lyfts fram och framhålls som en av kvalitetsfaktorerna på förskolan. Ur internationellt perspektiv har den svenska förskolan varit känd för små barngrupper, hög personaltäthet, generösa öppettider och kostnadsfria måltider (Kärrby 2001, s. 85). Redan 2001 påtalas en ekonomisk försämring av villkor inom offentlig verksamhet som en följd av samhälleliga förändringar. Barns uppväxt utanför hemmet har blivit mer betydelsefull i dagens samhälle vilket sätter krav på att kunna erbjuda en högkvalitativ förskoleverksamhet. Känslan av meningsfullhet, samhörighet och inflytande samt graden av måluppfyllelse ses som betydelsefulla faktorer som påverkar kvalitén i förskolan (Kärrby 2001, ss. 83–88).

Verksamhetsdimensionen

Barngruppsstorlek, förskolans miljöer och material samt utbildningens innehåll och aktiviteter är det som bildar verksamhetsdimensionen och granskar kvalitet på mesosystemnivå och delvis på exosystemnivå. Lpfö 98 (rev. 2016 s. 8) betonar att målen anger inriktning på förskolans verksamhet och förskollärare åläggs ansvaret att arbeta i läroplanens riktlinjer.

En studie av Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan (2015) av förskollärarnas uttryck för uppfyllelse av läroplanens intentioner relaterat till barngruppsstorlek ger stöd för mindre barngrupper i förskolan, särskilt för de yngre barnen. Antal barn per vuxen påverkar samspel och kommunikation mellan förskollärare och barn. Ökning av barn i gruppen minskar vuxnas möjligheter för att kommunicera med det enskilda barnet samt att ha en dialog under en längre tid med varje barn. Omsorgssituationerna prioriteras före arbete med uppsatta mål. Dessutom begränsas val av aktiviteter och arbetssätt när förskolläraren upplever barngruppen som för stor (Pramling Samuelsson, Williams & Sheridan 2015, ss. 1–15).

Stora grupper förknippas av förskollärarna i Sheridans, Williams och Pramling Samuelssons forskning (2014 s. 393) med tidsbrist, begränsningar för att uppmärksamma det enskilda barnet, stress och känsla av otillräcklighet. I motsats till det beskrivs små grupper som möjlighet för pedagogerna att arbeta mer i linjer med läroplanens mål och fullfölja sitt pedagogiska uppdrag. Strävan att skapa mindre grupper är förskollärarnas sätt att hantera stora barnantal.

Barns ålder, kön, särskilda behov, aktiviteter, lärandeobjekt, relationer mellan barn och pedagoger samt den fysiska miljön är viktiga aspekter i gruppammansättning (Sheridan,

Williams & Pramling Samuelsson 2014, s. 385). Barns ålder vid gruppindelning uppmärksammas i en nederländsk studie av Aarts, Burk och Riksen-Walraven (2016). Forskningen visar att sammanhållning, styrka, engagemang och inkluderande är svagare i grupper med yngre barn och därmed bör barns ålder beaktas särskilt i grupputformning (ibid. s. 496). Att dela gruppen oavsett storlek i mindre grupper ser forskarna som ett krav för att tillgodose alla barns behov (Pramling Samuelsson, Williams & Sheridan 2015, s. 10).

Ytterligare kvalitetsaspekt som tas upp i forskning är förskolans miljö. En nordisk studie av Alvestad, Bergem, Eide, Johansson, Os, Pálmadóttir, Pramling Samuelsson och Winger (2014) där forskning sker i Norge, Island och Sverige påvisar vikten av hur förskolans lokaler ser ut och att de måste utformas och anpassas efter små barns förutsättningar. Barnens säkerhet får inte äventyras och behöver beaktas för att flytta förskollärares fokus från rutinmässiga till lärande aktiviteter (ibid. 2014, s. 683–685). Dessutom ses den fysiska miljön som nyckelfaktor i planering och genomförande av aktiviteter. Forskning av Pramling Samuelsson et al. (2016, s. 456) uppmärksammar att det bör finnas tillräckligt med utrymme för att vid tillfällen samla hela gruppen och vid andra tillfällen kunna dela gruppen i mindre rum på avdelningen.

Tre typer av lärandemiljöer för att hantera stora barngrupper beskrivs i en studie av Sheridan, Williams och Pramling Samuelsson (2014). Den första, så kallad friekorierad, karakteriseras av att barn och pedagoger befinner sig i en stor grupp, förutom korta stunder av lärarledda aktiviteter. Under den gemensamma tiden sker grupperingar, som initieras av barnen själva. Förskollärarna uttrycker att det är svårt att se vad som händer bland barnen i verksamheten och konfliktlösning mellan barn går före lärande. Sheridan (2009 se Sheridan, Williams & Pramling Samuelsson 2014, s. 382) anser att kvalitén av den typen av verksamhet är för låg eftersom interaktion och kommunikation mellan barn och förskollärare är otillräckliga. Det påverkar även möjligheter för barns deltagande i olika lärandesituationer.

Den andra typen av lärandemiljöer fokuseras på aktiviteter. Det är förskollärarna som delar upp gruppen och fördelar rum mellan aktiviteterna och pedagogerna. Barnen cirkulerar mellan olika rum och aktiviteter med tillhörande aktivitetsansvarig pedagog. Den typen har positiva och negativa sidor som påverkar kvalitén. Å ena sidan menar forskarna (Sheridan, Williams & Pramling Samuelsson 2014) att aktivitetsorienterad miljö är barncentrerad och erbjuder förhandlingsmöjligheter om pedagogerna är tillåtande och engagerade. Å andra sidan försvårar miljön för pedagogerna att följa upp det enskilda barnets lärandeprocesser (ibid. s. 394).

Den tredje typen är lärandeorierad och har som mål att skapa förutsättningar för barns lärande enligt läroplanens mål. Miljöer skapas i kommunikation och interaktion mellan pedagoger och barn samt barn emellan. Sheridan, Williams och Pramling Samuelsson (2014) betonar att fokus på lärande, där barns intresse ligger till grund, möjliggör en bättre kunskapsinhämtning för barnen. Studiens resultat (ibid. s. 394) visar att gruppindelning i mindre enheter, lärandeorierade miljöer samt engagerade individriktade förskollärare är betydelsefulla för barns lärande och utveckling och därmed kvalitetshöjande.

Lärardimensionen

Lärardimensioner hör till mikro- och mesosystem av Bronfenbrenners modell. Kvalitén på pedagogernas kompetenser och utbildning, förhållningssätt och bemötande utgör lärardimensionen. Förskollärarnas utbildning samt organisatoriska skicklighet framkommer som kvalitetsfaktorer och skapar struktur och därmed möjligheter för att arbeta utifrån läroplanens mål i mindre grupper (Pramling Samuelsson, Williams & Sheridan 2015, s. 10). En väsentlig skillnad mellan förskolor med hög och låg kvalitet har uppmärksamats i en studie av Pramling Samuelsson, Sheridan och Johansson (2009). Förskollärarnas sätt att hantera barns intresse, erfarenheter och kunskapsbildning relaterade till läroplanens mål och pedagogernas

syn på barnens lärande är avgörande. Förskolor där förutsättningar skapas för att barn ska lära sig genom att göra och uppleva saker tillsammans erbjuder högkvalitativ utbildning enligt forskarna. När barns uppmärksamhet enbart riktas av förskolläraren mot särskilda lärande objekt, alltså pedagogen förutbestämmer vad barn behöver lära sig, kännetecknar utbildning av lägre kvalitet (ibid. s. 7).

Kommunikation anses vara en betydelsefull aspekt för hög kvalitet och för barns kunnande (Dahlberg, Moss & Pence 1999 se Sheridan et al. 2009). Betydelsen av vuxnas närvaro på förskolan och kvalitén på pedagogernas kommunikationssätt uppmärksammas i Jonssons (2016) forskning. Studien synliggör vikten av att barn ges utrymme för deltagande och egna uttryckssätt. Pedagogernas handlingar möjliggör eller begränsar dessa möjligheter. När en pedagog använder sig av olika sätt att kommunicera samt ger plats för barn att uttrycka sina tankar ses det som gynnsamt för barns lärande. I motsats till en pedagog som dominerar samtalet, riktar sitt tal och handlingar mot flera olika barn samt att det som sägs och händer har olika budskap upplevs det som begränsande för barns utveckling (ibid. s. 13).

En amerikansk studie av Pence Turnbull, Beckman, Justice och Bowles (2009) framhäver behovet av vuxnas tillgänglighet för barns språkutveckling och föreslår att dela barn i mindre grupper om fem eller färre i språkstimulerande aktiviteter (ibid. s. 67). Studiens resultat visar att barn vågar uttrycka sig mer i mindre grupper och att det är lättare för pedagoger att se de yngre barns icke verbala uttryck om det är färre barn som kräver en pedagogs uppmärksamhet (ibid. s. 71).

Vuxnas tillgänglighet, vikten av att tillgodose alla barns uppmärksamhetsbehov och möjlighet att skapa nära relationer med barn framhävs i en nordisk studie av Alvestad et al. (2014, ss. 683–686) och uttrycks som utmaning i pedagogernas vardagliga arbete med små barn. Betydelsen av nära relation mellan barn och lärare beskrivs i norsk studie av Skalicka, Belsky, Stenseng och Wichstrøm (2015). Studiens resultat visar att reducerad gruppstorlek påverkar kvalitet på sociala förhållande och minskar risk för barns beteendeproblem i framtiden (ibid. s. 1557). Svensk forskning av Persson (2010 se Aspelin & Persson 2011) har visat positiva effekter på barns kognitiva och sociala färdigheter av goda relationer med pedagogerna på förskolan. Längden på och kontinuiteten av förskolevistelse samt pedagogernas barnfokuserade strategier för att skapa ett dialogiskt möte och gemensamt tänkande är betydelsefulla. Det leder till barnens självständighet och positiva uppfattningar om skolan samt minskning av beteende- och lärandeproblem senare i skolan (ibid. s. 52).

Barndimensionen

Barns välmående, villkor för delaktighet och inflytande, samspel och lärprocesser ingår i *barndimensionen* och samstämmer med Bronfenbrenners mikrosystem (Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson 2009, ss. 42–47).

Forskning av Sheridan Williams och Pramling Samuelsson (2014, s. 385) lyfter fram att det är lättare att skapa ett gemensamt fokus på ett lärande objekt med de yngsta barnen när gruppen är liten. Fysisk närkontakt samt möjlighet till icke-verbal kommunikation uppmärksammas i forskning av Phillips och Twardosz (2003) vid läsning med 2-åriga barn och visar fördelar med små grupper vid dessa aktiviteter. Barns verbala och emotionella uttryck blir tolkade och besvarade snabbt och på rätt sätt av pedagogerna samt möjlighet att se illustrationerna tillsammans stimulerar till samtal. Alltså allt sker tack vare närheten till pedagogen. (ibid. s. 472). Studier visar att när böcker lästes i små grupper pratade barnen dubbelt så mycket jämfört med om de var i en stor grupp, även om de stora grupperna innehöll högst 8 barn (ibid. s. 461).

Forskning om barns anknytning har kommit fram till att trygga relationer är en förutsättning för lärande för små barn. Att tillgodose barns anknytningsbehov under dagen handlar om barnens trygghet och välmående (Broberg, Hagström & Broberg 2012, ss. 196–220). Den första aspekten som grundar barns välbefinnande är att kunna forma en trygg relation till minst en pedagog på förskolan. Eftersom barn mellan ett till tre år inte kan reglera de känslor som väcks under dagen behövs det en anknytningsperson som kan sätta ord på, dämpa negativa känslor eller förstärka positiva känslor. Därför är fysisk och känslomässig kontakt av betydelse i dessa sammanhang (ibid. s.198).

Nästa betydelsefulla faktor för barns lärande är den fysiska miljön. Lokalernas storlek, utformning och anpassning uppmärksammas särskilt när det gäller små barn. Därmed är möjligheten att bli förtrogen med den fysiska miljön samt kunna vistas i mindre rum med färre individer viktig för små barns trygghet, lek och utveckling (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 201).

Ytterligare en aspekt som uppmärksammas i samband med barns utveckling och lärande är vardagsrytmen. Återkommande rutiner hjälper barn att skapa struktur i vardagen samt bidrar till förförståelse om vad som kommer att hända framöver vilket underlättar övergångar under dagen och är därmed en betydelsefull markering av tiden, särskilt för små barn. (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 203). Matsituation och vila, tydliga rutiner, bestämda platser vid matbordet och i sovsalen samt närhet till en välkänd pedagog skapar förutsättningar för kontakt och samtal under maten. Det möjliggör lärande i vardagssituationer samt ger barnen trygghet och förförståelse på vad som kommer att hända (ibid. ss. 209–210).

Pedagogernas närvaro är centralt för att skapa ro som behövs för leken. Raster och andra korta separationer med pedagoger kan aktivera barns anknytningssystem. Därför bör pedagogerna vara tydliga med sin frånvaro för att undvika att barnen håller uppsikt efter de vuxna istället för att leka. Alltså bör pedagogerna skapa trygghet för att barnens anknytningssystem ska vara i viloläge (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 204). Under leken utgör de närvarande pedagogerna en trygg bas dit barnet kan återvända vid behov och tanka trygghet. Att dela upp barn i mindre grupper under leksituationer skapar mer lekro, främjar ostörd kontakt med några få kamrater samt behåller barnets fokus på leken under en längre tid (ibid. s. 213).

Sammanfattning

Förskolans pedagogiska kvalitet med de fyra dimensionerna speglar de villkor som skapas för barns omsorg, utveckling och lärande. Således finns det olika sätt att undersöka och förstå förändringsarbetets betydelse för utbildningen genom att minska barngruppsstorlek. I likhet med Bronfenbrenners ekologiska utvecklingsteori betraktar sociokulturella teorin barn i ett ömsesidigt samspel med den omgivande miljön däremot tar de hänsyn till olika aspekter och gruppstorleken får därmed betydelse för både barn, pedagoger, utbildning och samhälle. I föreliggande studie faller intresset på de förutsättningar som pedagogerna uttrycker har skapats i förändringsarbetet på de ovannämnda nivåerna och dess betydelse.

METOD

I den aktuella studien används intervjuer och samtalspromenader som datainsamlingsmetoder. Forskningsmetoder som upptäcker ett fenomen, undersöker hur det fenomenet fungerar och i vilka situationer det förekommer beskrivs av Ahrne och Svensson (2015, s. 10) som kvalitativa. Kvalitativ forskningsmetod är relevant i föreliggande studie, eftersom den lägger fokus på pedagogernas upplevelser av förändringsarbetet, alltså en djupare förståelse av pedagogernas erfarenheter för att främja barns omsorg, utveckling och lärande genom att skapa mindre barngrupper.

Två former av intervjuer används för att skapa en helhetsbild av utbildningen. Kvalitativa intervjuer kännetecknas av enkla och raka frågor som besvaras med komplexa och innehållsrika svar (Trost 2010, s. 25). Semistrukturerade intervjuer innebär att det finns en rad av fasta frågeformuleringar som kompletteras av öppna fördjupande frågor (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s. 37). Hjalmarsson (2014, s. 159) påtalar fördelar med den typen av intervju där det finns möjlighet att vidareutveckla frågeställningar beroende på respondenternas svar som visar sig under intervjuens gång. För att säkra studiens trovärdighet behövs tillförlitlighet mellan forskare och respondent enligt Dovemark (2007, s. 147).

Forskningsmetoden samtalspromenad är ett sätt att närma sig pedagogers perspektiv om förändringsarbetet (Klerfelt 2016, s. 27). Uppfattningen av plats är, enligt Cele (2006, s. 14–15), en subjektiv process och har olika betydelse för olika människor. Å ena sidan är det mångfald av erfarenheter och uppfattningar av platser som kommuniceras av de intervjuade under samtalspromenaden. Å andra sidan används forskarnas erfarenheter som verktyg för att förstå den kommunicerade kunskapen som redovisas i en skriftlig form. En platsaktiv intervju innebär att pedagogerna visar runt på avdelningen, berättar om olika platser och om bakomliggande tankar för skapande av olika lärmiljöer. Det som upplevs som abstrakt under intervjuerna konkretiseras under samtalspromenaderna (Cele 2006, s. 195).

Urval

Studien har genomförts på en förskola med fyra avdelningar i södra Sverige. En småbarnsavdelning som tilldelats statsbidrag för att minska barngrupper där förändringsarbetet är igång har valts ut. Ett strategiskt- men samtidigt bekvämlighetsurval görs för att besvara studiens frågor (Dimenäs 2007, s. 86). Utifrån studiens syfte har respondenter valts som är verksamma i förskolan där förändringsarbetet med att skapa mindre barngrupper pågår. Bekvämlighet innebär att en grupp av pedagogisk personal, som är lätt att nå, utses.

Trots att pedagogerna i den aktuella studien är av varierande åldrar samt har olika utbildningar och erfarenheter är det gemensamma med alla respondenterna att de har deltagit i förändringsprocessen från början samt är positiva till medverkan i studien. Informationsbrev till pedagogerna har utarbetats med mallen från Högskolan i Borås som utgångspunkt (se bilagor 1 och 2). Förhoppningen är att, med hjälp av denna grupp och de utvalda datainsamlingsmetoderna, skapa en bild av en organisation som har arbetat för att säkerställa utbildningens kvalitet genom förändringsarbetet.

Genomförande

Arbetslaget för den utsedda förskolan kontaktades för att se om det fanns intresse för att medverka i studien. Studiens syfte samt metoder presenterades för förskolechefen för den berörda förskolan. Avsikten med mötet var att få ledningens godkännande samt stöd för att skapa förutsättningar för arbetslaget att delta i studien. Därefter lämnades informationsbrev (se

bilaga 1) med studiens syfte, undersökningsgrupp, forskningsetiska regler, kontaktuppgifter samt samtycke till insamling och behandling av uppgifter (se bilaga 2) till den berörda personalen på avdelningen.

Förskolans dokumentation beträffande förändringsarbetet samt intervjuer med pedagogerna var den primära datainsamlingsmetoden för att skapa förståelse för hur verksamheten organiseras på förskolan med att skapa mindre barngrupper samt hur de genomförda förändringarna har påverkat barnens omsorg, utveckling och lärande. Verksamhetens dokumentation (se tabell 1, tabell 2, tabell 3) som beskriver processen samlades in och studerades tillsammans med en förskollärare. När pedagogisk personal gav sitt medgivande bokades plats och tid för kommande enskilda intervjuer. Intervjufrågorna (se bilaga 3) utarbetades utifrån studiens syfte och frågeställningar. För att fånga olika nyanser av pedagogernas agerande deltog båda intervjuerna i samtalet.

Det beräknades att avsättas ungefär 30 minuter för varje intervju men under arbetets gång visade det sig att det varierade mellan 45 och 60 minuter för varje tillfälle. De intervjuade informerades muntligt om de etiska regler som följs i studien inför varje intervju. Förutom de förutbestämda frågor som pedagogerna hade fått tillgång till i förväg uppkom det följdfrågor som ställdes under samtalets gång. För att inte missa betydelsefull information samt för att få med en dialogkänsla spelades alla intervjuerna in.

Under den första intervjun uppstod en känsla av att behöva se och uppleva platser som den intervjuade berättade om och därför togs ett snabbt beslut om att genomföra samtalspromenader på avdelningen med respektive respondent. Samtalspromenaderna gjordes direkt efter intervjuerna. Under samtalspromenaderna berättade pedagogerna om förändringar i miljön, vilka bakomliggande tankar som styrde arbetet och vilka avtryck som förändringar i miljön hade lämnat för att främja omsorg, utveckling och lärande. Ljudinspelning användes även vid samtalspromenaderna. En snabb transkribering gjordes samma dag för att inte missa detaljer. En timme av intervju eller samtalspromenad resulterade i cirka 5 timmars skrivarbete. Transkriberingsarbetet delades upp oss emellan för att rationalisera processen därefter utförs analys och bearbetning samt utformning av arbetet gemensamt.

Etik

Etiska övervägande är betydelsefulla för såväl forskningens kvalitet som hur resultat av den används i praktiken. Forskarens reflektioner och funderingar under hela processen kring olika etiska dilemman är viktiga (Vetenskapsrådet 2017).

Forskningsetik och forskareetik uppmärksammas i Vetenskapsrådets skrift (Vetenskapsrådet 2017 s. 12). Det första handlar om etiska krav på forskningen och dess genomförande. Det andra innebär forskarens ansvar gentemot sin forskning och samhället i sin helhet. Forskningsetiken sätter krav på att forskaren skall tala sanning om sin forskning, studiens utgångspunkter, metoder och kommersiella intressen. Resultat skall granskas medvetet, motiveras och redovisas öppet. All forskning skall hållas i god ordning genom dokumentation och arkivering (ibid. s. 8).

Alla deltagare i den aktuella studien informerades genom ett informationsbrev (bilaga 1) om syftet och metoden samt att medverkan är frivillig (Vetenskapsrådet 2017, s. 31). Samtyckesblankett (bilaga 2) innebär att alla i undersökningen skall ge sitt tillstånd att bli intervjuade. Studierna grundas på respondenternas frivillighet som medför att medgivandet kan återkallas när som helst (ibid. s. 27).

För att undvika koppling mellan deltagarna och insamlade uppgifter (Vetenskapsrådet 2017 s. 40) presenteras studiens resultat utan namn eller detaljerade uppgifter och därför används fingerade namn i resultatdelen. Konfidentialitet är en förpliktelse som innebär att inte sprida uppgifter man fått i förtroende till obehöriga (Vetenskapsrådet 2017, s. 40). All insamlade data kommer att användas enbart i studiens syfte.

Tillförlitlighet och giltighet

Begreppet tillförlitlighet innebär, enligt Thurén (2007, s. 26), att undersökningen är gjord korrekt därför är forskarens förmåga att genomföra datainsamling betydelsefull. Flera metoder såsom intervju och samtalspromenad väljs för att säkra tillförlitligheten av resultatet eftersom studiens frågeställningar omfattar olika perspektiv av förändringsarbetet. Urval av undersökningsgruppen i studien är av betydelse. Således ses tre verksamma pedagoger, som har genomfört förändringsarbetet på en förskola samt har skapat sig en uppfattning om följderna av processen, som en relevant grupp för studien. Däremot kan det finnas svårigheter att generalisera studiens slutsatser för förskolpedagoger som en grupp på grund av begränsat antal deltagare.

Giltighet är knuten till forskaren som person och till möjlighet att kontrollera, ifrågasätta och teoretisera det insamlade materialet enligt Dovemark (2007, s. 150). Genom att använda ljudinspelning skapas möjlighet att dokumentera respondenternas uttalande i sin helhet och ordagrant. Forskarens förförståelse är betydelsefull och tillsammans med nyanskaffad kunskap ges möjlighet att uppfatta finare nyanser i ämnet (Thurén 2007, s. 61). För att tydliggöra de olika kategorierna i respondenternas svar används citat i redovisning av empirin som enligt Kihlström (2007, s. 164), hjälper läsaren att förstå innebörden av det insamlade materialet.

Analys

Arbetet med bearbetning av insamlat intervjumaterial gick i följande steg, föreslagna av Fejes och Thornberg (2009, ss. 32–58). För det första organiserades allt material genom att varje intervju transkriberades för vidare bearbetning och skrevs ut. För att fånga helheten lästes intervjuerna flera gånger. Fokus riktades mot pedagogernas beskrivningar av, deras uttryck och reflektioner kring förändringsarbetet som process. Med förändringsarbetet menas de möjligheter som i detta fall statsbidraget ger för pedagoger att utveckla sitt arbete genom att minska barngrupperna på avdelningen för att skapa förutsättningar som gynnar barns omsorg, utveckling och lärande och därmed öka utbildningens likvärdighet. Därefter bröts respondenternas svar ner till hanterbara enheter och kodades sedan. Öppen kodning användes. Syftet med kodningen var att identifiera begrepp, hitta lämpliga kategorier som gav möjlighet att sammanföra materialet och att förstå innehållet på en mer teoretisk nivå. Olika färger användes för att markera likheter i intervjuerna. En sammanställning av kodord gav möjlighet att dra slutsatser, upptäcka likheter och skillnader i respondenternas svar. Fingerade namn används vid redovisning av resultat för att bibehålla anonymitet. Pedagogernas uttalande citeras ordagrant, förutom justering av ordföljd för att underlätta läsningen.

Bronfenbrenners ekologiska utvecklingsteori ligger till grund för analysarbetet i resultatdelen. Eftersom begreppet pedagogisk kvalitet med tillhörande dimensioner samstämmer med Bronfenbrenners system som tidigare beskrivits under avsnitt Bakgrund används definitionerna samhälls-, verksamhets-, lärar- och barndimensionen som utgångspunkter i diskussionen av studiens resultat. Sociokulturella teorin tillämpas i diskussionen av förskolläraernas upplevelser av sitt arbete för att främja barns utveckling och lärande.

RESULTAT

Syftet med den aktuella studien är att vidga kunskaperna om hur förskoleverksamheten kan utformas för att främja de yngsta barnens omsorg, utveckling och lärande. Alltså pedagogernas utsagor för att urskilja vad de har förändrat, hur de har använt statsbidraget samt hur de upplever att arbete med omsorg, utveckling och lärande har förändrats med mindre barngrupper.

I studien ingår tre respondenter som beskriver sina upplevelser av förändringsarbetet med att skapa mindre barngrupper. Två av tre pedagoger som deltog i intervjuerna och samtalspromenaderna har förskolläraryrket, den tredje är barnskötare, och samtliga respondenter har flera år av yrkeserfarenhet.

Förändringar för att skapa mindre grupper

Med utgångspunkt från studiens frågeställning som lägger fokus på de genomförda förändringarna för att skapa mindre barngrupper har det framkommit att ändringarna har berört flera områden: *strukturen, den fysiska miljön och det pedagogiska ledarskapet.*

Strukturen

Statsbidraget som avdelningen tilldelas är en betydelsefull förutsättning för att påbörja tankeprocessen, uttrycker alla pedagoger. Nyfikenhet och viljan att förbättra sitt arbete har drivit respondenterna till att fatta ett snabbt beslut för att ansöka om statsbidraget.

Först hade man ju inte så mycket tankar när man blev tillfrågad om man ville söka statsbidraget, det var nytt för oss också. Men när man började tänka lite mer att man skulle jobba i grupper, mer strukturerat så tyckte jag och arbetslaget att detta var något vi ville prova och inget vi ångrar nu.
(Cecilia)

Vi var nyfikna att prova på ett nytt arbetssätt, kände vi när vi fick förfrågan, att det fanns en möjlighet, både för att man ville utveckla sitt eget arbetssätt och att det skulle gynna barnen.
(Amanda)

Barnens vårdnadshavare har varit involverade i förändringsarbetet från start. Informationsmöte anordnades där pedagogerna presenterade sina planer kring framtida arbete samt vårdnadshavarna gavs utrymme att utbyta sina tankar och funderingar.

Genom att vi har pratat mycket med vårdnadshavarna och berättat om vårt arbete så tror jag att de har känt sig delaktiga på något sätt och hängt med på vad som händer.
(Bodil)

Avdelningens struktur är det första som pedagogerna i studien har granskat, undersökt dess förändringsmöjligheter och har skissat några förslag på hur gruppindelningen kan organiseras och byggas upp. Respondenterna berättar att barnantalet bestod av 15 inskrivna barn i åldrarna 1–3 år och 3 pedagoger, ett så kallat av pedagogerna traditionellt arbetssätt tillämpades, där arbetsfördelningen gjordes över praktiska uppgifter såsom öppning, stängning och dukning. Arbetslaget hade ansvar för hela barngruppen när förändringsarbetet påbörjades.

Det var ett traditionellt arbetssätt vi hade. Vi delade upp gruppen i små grupper bara ibland. Inte så strukturerat vad det gäller innehållet eller ansvarsområdet under dagen.
(Amanda)

Organisationen innan var 14–15 småbarn 1–3 år, ibland delade man sig i mindre grupper men inte så regelbundet /.../ Det var den traditionella, man åt frukost, borstade tänderna, sen hade man samling, ibland inte, sen gick man ut med alla barnen, sen in till lunch. Man hittade på olika aktiviteter, man jobbade med olika projekt från läroplanens mål som vanligt. Nu blir det ett annat vanligt.

(Bodil)

I väntan på beslut om godkännande av statsbidraget har pedagogerna börjat fundera över möjliga rutiner för att kunna genomföra gruppindelningen med befintliga resurser. Uppdelningen i 3 grupper med fem barn i varje har planerats från början, men har visat sig vara svårt att hantera under processen.

Det var på våren någon gång och vi skulle börja på hösten då hade vi ju tid att testa oss fram/.../vi tänkte skulle börja i augusti när terminen startar då är det inskolningar och då är det fokus på något annat. Då hinner man inte att göra fungerande rutiner därför testade vi med de tre grupperna som vi tänkte från början /.../ Tre grupper var för svårt man jobbade för det mesta själv, och jobbar man på småbarn kan det hända vad som helst, blöjor som ska bytas eller att någon är ledsen.

(Bodil)

I arbetet fick vi prova oss fram och den uppdelningen som vi hade från början har förändrats /.../ Det uppdateras hela tiden och det är bra att ha det nedskrivet.

(Amanda)

Efter flera försök att dela upp barnen i tre grupper har respondenterna upplevt att praktiska uppgifter som finns på avdelningen blir för svåra att upprätthålla och som en följd av provtiden har det bestämts att barngruppen splittras i endast två grupper och att två pedagoger ska ha huvudansvar för var sin grupp och den tredje pedagogen blir den så kallade löparen som ska sköta praktiska uppdrag på avdelningen.

Vi hade precis läst boken ”Barns inflytande” och det handlade mycket om medvetet närvarande pedagog. Jag vet inte hur de kallade dem men vi kallade dem för löpare eller springare, en pedagog skulle ta det praktiska mest och de andra skulle ha mer fokus på barnen och vara medvetna närvarande pedagoger.

(Bodil)

Resultat av diskussioner i arbetslaget samt praktisk tillämpning och utvärdering av provtiden formas till ett strukturerat arbetsschema (se tabell 1) där framgår pedagogernas arbetsuppgifter, alltså antingen har pedagogen ansvar för en mindre barngrupp eller är en löpare, beroende på arbetstiden tidig, mellan eller sen tur.

	Tidig tur =löpare	Mellan tur	Sen tur
08.00-08.30	Frukost i köket	Frukost i långa rummet	Planering
08.30-09.00	Skölj disk, hjälper med påklädning	Hjälper till i skötrummet	Tandborstning
09.00-09.30	Löpare, ev. möte	Aktivitet inne med grupp 1	Aktivitet ute med grupp 2

Tabell 1. Utdrag från grundstrukturschema på avdelningen.

Barns ålder tillämpas vid gruppindelningen och det har bildats två grupper med 7 respektive 8 barn i varje. Gruppindelningen pågår mellan 09.00 till 15.00 vilket besvarar Skolverkets (2018) krav på minst 6 timmars indelning i mindre grupper för att erhålla statsbidraget, berättar pedagogerna. Dessutom dokumenteras de nya gruppkonstellationerna som enskilda avdelningar i kommunens placeringssystem vilket innebär att barnen tillhör grupp 1 eller grupp 2, alltså en och samma grupp hela tiden. Respondenterna uppger att arbetstiderna styr vilken grupp som pedagogen har ansvar för dag för dag. En så kallad löpare utför praktiska uppgifter som finns på avdelningen i samband med förberedande av måltider och att svara i telefon samtidigt som pedagogen är behjälplig till båda grupperna med på- och avklädning samt blöjbyte eller vid oförutsägbara händelser.

Förändringarna är att vi har delat upp barnen och vi har struktur så att vi vet vad vi ska göra. Efter till exempel frukost går någon med barnen ut och borstar tänderna och någon annan är kvar inne i matrummet som barnen kan gå till när de är färdiga. En grupp av barn går ut vid klockan 9. Detta är väl den förändringen som blivit. Innan var vi allihop /.../ Men nu är det ju mer uppstrukturerat, hur man lägger upp det /.../ Struktur och att man håller på den, det tror jag på.

(Cecilia)

Gruppindelning medför att även barn har ett fast schema (se tabell 2). Pedagogerna understryker att syftet med schemat är att få en lätt och överskådlig ordning av barns aktiviteter, kunna utnyttja förskolans lokaler och utegård på olika tider samt för att minska antalet barn i de olika miljöerna. Schemat tillåter även att begränsa antalet barn vid övergångar alltså aktivitetsbyte som exempelvis påklädning i hallen.

Genom att slussa ut och in är det kanske 2–3 barn i tamburen åt gången. Alla barn är ute på förmiddagen men inte samtidigt.

(Bodil)

	Grupp 1 (yngsta barnen)	Grupp 2 (äldsta barnen)
09.00-09.30	Aktivitet inne	Aktivitet ute
09.30-10.00	Aktivitet inne + frukt	Aktivitet ute
10.00-10.30	Aktivitet ute	Aktivitet inne + frukt
10.30-11.00	Aktivitet ute	Aktivitet inne

Tabell 2. Utdrag ur barns gruppindelningsschema.

Fysiska miljön

Det andra förändringsområdet som alla pedagoger uttalar sig om är den fysiska miljön. Under intervjuerna och samtalspromenaderna berättar pedagogerna vilka förändringar de har gjort i avdelningens olika rum för att skapa förutsättningar för gruppindelning. Ett genomtänkt syfte som gagnar mindre barngrupper samt tydlig dokumentation av utförda förändringar har krävts av Skolverket (2018) för att erhålla det tilldelade statsbidraget. Pedagogerna uttrycker att det fordras olika sorters rum för att ha plats med de delade mindre grupperna och vid tillfällen kunna samla större barngrupper vid exempelvis högtidsfiranden eller ha rum för platskrävande aktiviteter såsom rörelselekar. Respondenterna förklarar sina tankar kring beslutet att investera statsbidraget i att förändra den fysiska miljön istället för att satsa på extra personal i ett år, därför att miljön är betydelsefull för att kunna ha flera grupper samtidigt i samma lokaler och att det är något som förskolan kan ha användning av i många år framöver.

Själv tänker jag mycket på miljön, tänker att den är viktig /.../ den fysiska miljön. Då kände man när man fick veta att det gällde så mycket pengar, att man verkligen kunde göra något åt de gamla slitna lokalerna med tråkigt material, det var en sporre helt enkelt.

(Amanda)

Man fick mycket, mycket mer möjligheter med statsbidraget. Vi har ju kvar allt nu, och vi har inköpt bra material.

(Cecilia)

Vi tänkte så, investerar vi genom att anställa en till personal så är vi fyra personer som arbetar på avdelningen under det året då vi har statsbidraget. Visst är det mycket enklare att dela sig i grupper när vi är fyra, men när det här året är slut då är vi tillbaka på ruta ett då har vi ingen plan på hur vi kan jobba och dela oss i grupper. /.../ vi har gjort saker som man inte kan göra annars på en förskola /.../ Det blir en hållbar utveckling, att man har ett arbetssätt som vi vet att det fungerar och vi har en miljö som vi har skapat under det här året.

(Bodil)

Rum i rummet

Två lekhus i lekhallen har byggts och hallen delades upp med en skärmvägg för att skapa fler rum. Dessutom införskaffades ett flertal funktionella möbler för att kunna dela ytor i mindre enheter alltså skapa rum i rummet. Rummen möblerades och utrustades efter barnens höjd. Lekmaterialet gjordes både tillgängligt och synligt.

Det första vi fick var bokhylla, små stolar, rumsavdelare på hjul, mattan har vi haft tidigare. Här är det jättetrevligt att sitta och ta fram magneter eller klossar, eller ha en liten samling med några barn. Det finns möjligheter i lokalen att vara i smågrupper eller samlas i en stor grupp.

(Cecilia)

Förr var det bara ett stort rum med olika hyllor hit och dit och en soffa. Nya bokhyllor som är formade som ett u har köpts in för att skapa rum i rummet /.../ Det är så fint! Här sitter man rätt ofta, antingen har man en liten samling eller man gör olika aktiviteter, bygger eller nåt.

(Amanda)

Det här rummet har målats om. Det var så slitet och hyllorna har varit uppe överallt och de var inte så roliga så vi tog ner dem. Där har vi byggt de två hus och där har vi tänkt att vi kan byta leksaker när vi ser att barn tröttnar på det. Nu är det sovkmammare där och det kan man byta till bygg eller vad som helst. Än så länge har de inte tröttnat på det.

(Bodil)

Hallen förseddes med moderna hyllor med krokar i barnens höjd. Hyllornas placering har möjliggjort att dela en tidigare stor tambur till en mindre hall och ett rum för projicering på baksidan av hallmöblerna. En kompakt projektor installerades stationärt för daglig användning.

Det var ju en hellång hall med hyllor där och där och där /.../ kändes att det var hyllor överallt. Barnen sprang här och lekte med kläderna och allt låg överallt /.../ Nu har vi alla kläder på denna sidan.

(Cecilia)

Projektorn är liten och är uppkopplad till en Ipad som ligger på en hylla i salen bredvid. Den använder vi under hela dagen. Ibland kan vi ha musik på, ibland har vi gymna, det är skönt.

(Amanda)

Tamburerna har ändrats lite, nu har vi begränsat sanden och smutsen här så att vi inte drar den på hela avdelningen och det har blivit ett mindre rum /.../ genom att dela upp med barnens klädhyllor för både projektioner och för att läsa bok i soffan.

(Bodil)

Det så kallade långarummet har förvandlats, med hjälp av rum i rummet, till flera olika miljöer med skilda syften. En språkhörna med tillhörande material byggdes upp, ett aktivitetsbord införskaffades för bygg och konstruktion samt ett ljusbord för att undersöka och utforska diverse material. Dessutom har rummet utrustats med ett lågt stort runt bord med passande stolar. Miljöförvandling på barnens nivå är en fråga som pedagogerna har diskuterat mycket. Å ena sidan gör låga möbler miljön tillgänglig för barnen, å andra sidan framhålls personalens ergonomiska arbetssituation. Respondenterna berättar om lösningar som främjar åtkomlighet och säkerhet för barnen och som underlättar för de vuxna.

Det har fått en stor förändring det här rummet mot det som det var förr. Det fanns två långa höga bord från början. Det var också en grej som vi var tvungna att komma överens om att alla skulle kunna sitta vid låga bord.

(Cecilia)

Vi hade enbart höga möbler här/.../Nu har vi bara låga bord /.../Det fungerar bra för de vuxna också. Vi har köpt in pallar som vuxna använder.

(Amanda)

Vi tänkte att de allra minsta har kanske svårt att sitta på en vanlig stol /.../ vi hittade låga stolar med armstöd och då blir det inte så lätt för barnen att ramla från stolen eller springa ifrån bordet. Vi var lite skeptiska från början till låga möbler men jag har inte hört några klagomål. Vi har köpt också åkpallor /.../stolar med hjul och dem kan vi inte leva utan nu. Det runda bordet är 120 i diameter då når man inte på andra sidan av bordet. Man kan rulla snabbt och hjälpa barnet på andra sidan.

(Bodil)

Rummet med köksutrustning har tillägnats matematik. Plansch med olika former, dokumentationsbilder på senaste matematikuppdraget där barnen fyllde i kuber, block, trianglar, halvklot med snö och formade figurer ute är uppsatt på väggen. Matematiska former och figurer av plast ligger på en hylla på barnens nivå. Lite högre upp finns det hinkar med sorteringsmaterial, siffror och pärmar med olika matematiska uppdrag. Dessutom finns det duplo, lego och konstruktionsmaterial i rummet. Ett uppfällbart bord införskaffades för att frigöra lektyor eftersom rummet också används vid matsituationer.

Och här i köket är det uppfällbara bordet som vi köpte in. Det blir golvyta. När man har ätit färdigt faller man upp det på väggen.

(Amanda)

Det här rummet används mycket mer, det var ett högt bord som tog mycket plats och användes enbart för att äta vid. Där hade vi hyllor med personalmaterial nu har vi ändrat så att det är tillgängligt för barnen.

(Bodil)

Det är ett trevligt rum att sitta och äta /.../ man kan se skolbarnen som är på skolgården och leker. Och det är ljudabsorberande skiva på bordet. Man kan sitta tre på varje sida/.../ och pedagogen sitter på kortsidan på rullpallen.

(Cecilia)

Vi har en bra struktur på materialet också. Så var det inte tidigare. Det var material lite hit och lite dit. Det är enkelt att hitta på den dagen man ska jobba med matematiken, så vet man vad det finns.
(Amanda)

Genom att använda sig av rum i rummet skapades det fler och nya föränderliga miljöer för barn och pedagoger att vistas i vilket också medför att pedagogerna samtidigt kan erbjuda varierande möjligheter för barn att leka i.

Rum att utforska

Flera mindre rum på avdelningen har inretts tematiskt. Sinnesrummet skapades för att stimulera barns alla sinnen. En matta, en stor sittkudde, tre tivolispeglar, en kub som för tillfället är inredd som en koja med kuddar och ljusslinga i, cd skivor på väggen, en bokhylla med böcker, en flanotavla finns där för att skapa diverse upplevelser.

Det här är mattorna som vi har köpt och lagt in i rummet, det blir ombonat. Nackdelen är att vi får städa dem själva, det gör inte städerskan.
(Cecilia)

Sinnesrummet bredvid var innan en vanlig dockvrå /.../ innan dess var det lärum, det har varit lite olika. Nu har vi det som ett sinnesrum, där eftersträvar vi att det ska enbart vara mjuka saker, lugna lekar och mysigt.
(Amanda)

Här har vi också heltäckningsmatta. Den kom inte från början. Vi hade kuben här och även speglarna men barnen var inte så mycket här och lekte /.../ när mattan kom så kom barnen/.../ Jag tror att det blir betydligt mer värme och mysig känsla och mer inbjudande. Visst är det jobbigare att man ska dammsuga den, och att det har hänt att någon har kräcks på den så är det inte så smidigt att städa men det gör mycket för barnen. Det går att lyfta bort den om man får ett mycket allergiskt barn. Här har vi också tagit lite tyg i taket för ljudets skull. Och kuben har vi haft på många olika sätt /.../ barnen leker jättemycket i den. Genom att det är en ljusslinga där inne får man lite mer kojakänsla och de är ofta där och leker/.../ det genomskinliga tyget gör att man kan se igenom om det skulle vara konflikt där.
(Bodil)

Naturrummet försågs med grön heltäckningsmatta, en björk, bokhylla för naturböcker, korg med diverse djur i plast och mjukt material, cd-spelare med möjlighet att spela musik, djur- och fågellåten.

Mattan föreställer mossa och gräs och ger en mjukare känsla /.../det blir mysigare, det blir inbjudande att sitta och leka med djuren. I naturrummet har vi oftast en naturskiva som går med naturmusik på.
(Amanda)

Pallar med avsågade ben och målade i grå färg ska föreställa stenar. Det är kul att barnen sitter och leker på de här pallarna/.../Vi har tänkt mycket på belysningen/.../ till exempel en julgransbelysning så det blir mysigt. Lite tyg i taket som sänker höjden och ljudvolymen. /.../det funkade just nu, men man vet inte. Det är föränderligt.
(Bodil)

Vi försöker att hålla djuren här inne och gosedjur har kommit in också. Lite bygge, mjuka klossar har kommit in för att djur måste bo någonstans. En björk har Bodil tagit in /.../den är rätt fint med lite belysning.
(Cecilia)

Skötrummet har genomgått en stor förändring. Två stora skötbord ersattes med ett mindre höj- och sänkbart bord vilket frigör plats för de nyinköpta vattenleks- och naturborden. Handfat och toalettstol anpassades till barnens höjd.

Innan var det två stora skötbord, två stora toaletter, handfatet. Det fanns inte plats med vattenlek. Det var trångt. Vi har köpt ett nytt skötbord/.../ och här har vi vattenlekmaterial nu, båtar, vattendjur/.../ Förutom vattenlekbord finns det ett lekbord för olika experiment.

(Bodil)

Bordet är lätt att hantera också. Jag drar bara den här slangen från handfatet, egentligen skulle det vara en kran här men vi kom på att man kan lösa det så och det blir billigare dessutom och sedan är det ett hål så man bara skruvar av korken och vattnet rinner ner i golvbrunnen. Det är ergonomiskt också.

(Amanda)

Vi gjorde om och sparade den lilla toaletten, fick ut handfatet hit istället så det blir enklare för barnen att tvätta händerna själva/.../tänkt till många smarta lösningar. Det blir alltid lite förvaring, extrakläder, de här skåpen fick vi här så det blev snyggt och prydligt.

(Cecilia)

Sinnesrum, naturrum och vattenleksrum kan användas i många olika sammanhang såsom barns egen lek och utforskande eller vid undervisningstillfällen alltså planerade lärarledda aktiviteter.

Uterum

En altan utanför lekrummet byggdes, som till en början hade varit tänkt som plats där barnen får sova i sina vagnar. Under processens gång utvecklades tankar och altanen byggdes vidare till ett lättillgängligt extrarum med skyddande väggar, grind och rökfärgat tak som dämpar ljuset. Därefter utvecklades tankar kring sovplatser. Pedagogerna beskriver hur de samlade in kunskap genom sociala media, telefonkontakt med andra förskolor som tillämpar sovvila utomhus för att undersöka vad som finns på marknaden och hur det fungerar i praktiken.

Vi har tänkt en plats för barn att sova där det inte regnar /.../ Vi hade vagnar som vi körde in på en annan avdelning och det var mycket krabb med vagnarna/.../ sen hittade vi sängarna som barnen kunde sova på altanen i sovsäck. Oh så spännande/.../ det var möjlighet som vi inte hade tänkt från början.

(Bodil)

Barnen sover på låga sängar i sovsäck. Sängarna väger ingenting och man kan stapla dem på varandra. /.../ Det finns ett staket runt hela altanen och en grind så man kan vara helt trygg när de sover. Man behöver inte vara orolig att barnen ramlar ur sängen heller, det är 10 cm ner till golvet.

(Amanda)

Altanen är jättebra /.../Den blev till ett extra rum /.../ Vi plockade ut två låga bord och man behövde inte klä på sig på sommaren för att gå ut på altanen. Man kan leka både ute och inne. Alla barn kanske inte kan gå heller. Vi sitter och äter mellanmål på altanen och det blir smidigt och lite mer ombonat också. Det är vi glada för.

(Cecilia)

Förutom vilan används altanen som ett lättillgängligt rum för barns lek där det möjliggör att vistas utomhus utan att behöva klä på sig skor och utekläder när vädret tillåter. Även utemiljön på förskolans gård har utvärderats och bearbetats i processen till en viss del. Förutom en stor gunga, plattläggning och en utökad sandlådesärg har pedagogerna skapat aktivitetslådor knutna till språk, matematik, natur, experiment och IT. Därmed finns det fler aktiviteter för barn att utföra utomhus, konstaterar respondenterna samtidigt som de uttrycker viljan att fortsätta arbeta med utemiljön.

Pedagogiskt ledarskap

Resultatet visar att strukturella förändringar och uppdelning av barngruppen i mindre konstellationer har medfört att pedagogerna ensamma kan ansvara för en egen grupp med undantag av omsorgssituationer såsom måltid, vila och blöjbyte eftersom löparen då är behjälplig. Respondenterna beskriver ensamarbetet som positivt nu, trots en vana att arbeta i arbetslag under många år, då det har utövats ett gemensamt ansvar för barngruppen.

Det man känner är att man har tydligare ansvar. När vi är i grupper då är det jag som har ansvar. Och att det blir mycket lättare/.../ Jag känner att jag jobbar bäst när jag är själv, det är inga vuxna som ”stör”. Jag kan fokusera mig på barnen och det jag gör. Det blir lätt att man börjar prata med en annan vuxen i närheten annars.

(Amanda)

Nytt är ju också att man blir mycket ensam pedagog. Man blir själv ute vilket inte är en nackdel, det är en fördel/.../ För att man är med barnen istället för att stå och prata kanske med en annan pedagog. Nu har man uppmärksamhet på det barnen gör och man är med dem.

(Cecilia)

Vi är verkligen inte sådana personer som står och pratar med varandra privat men är man två kan vuxenprat uppstå till exempel om praktiska saker som ska lösas och det minskar fokus på barnen. Så är det. Är man själv så är det 100% fokus på barnen.

(Bodil)

Förutom avdelningsplaneringstid använder pedagogerna stunden då barnen vilar för att kunna planera verksamheten, delge informationen till varandra och bolla vad som händer i de olika grupperna. Den halvtimmen som avsätts är den enda gemensamma reflektionstiden under dagen enligt pedagogerna.

När vi var tre personer hade vi möjlighet att prata med varandra för att rulla verksamheten vidare. Nu måste vi träffas för att delge varandra informationen. Det kan vara svårt.

(Amanda)

Det är mer ensamarbete och man kan inte prata med sina kollegor mycket under dagen då har vi utnyttjat den tiden när barnen sover. Vi satte upp tid för att bolla med varandra för att berätta hur dagen har varit eller om det är information till föräldrar som måste fram.

(Bodil)

För att gruppindelning, aktivitets- och lokalbyte ska fungera är strukturen och att den följs av betydelse. Trots rutiner uttrycker pedagogerna vikten av att kunna bli flexibla för barnens skull exempelvis när barnet inte är färdig med sin lek ute. Istället för att avbryta leken får barnet vara kvar och leka färdigt. Resultatet visar att respondenterna ser på sig själva som tillåtande, lyhörda och flexibla pedagoger.

Sammanfattning

Det beskrivna resultatet visar att flera områden har genomgått förändringar: strukturen, fysiska miljön och det pedagogiska ledarskapet allt för att skapa mindre barngrupper.

De strukturella förändringar som framkommer i alla pedagogers berättelser berör avdelningens grundstruktur. För det första innebär det att pedagogerna fördelar ansvaret i barngruppen. För det andra delas barnen upp i två mindre grupper efter ålder och mognad. För det tredje schemaläggs barns aktiviteter ute- och inne.

Den fysiska miljön ses som en viktig faktor, för att kunna dela barn i mindre grupper, av alla pedagoger och den har uppmärksammats av samtliga respondenter som en stor del i förändringsarbetet, tack vare statsbidraget. Fler rum med tillhörande lärande ändamål har skapats för att vistas i med de små grupperna samt vid behov kunna samlas i en stor barngrupp. Miljön har anpassats och tillgängliggjorts mer för barnen för att främja barnens omsorg, utveckling och lärande i de nya gruppansättningarna.

Förändringar i pedagogiskt ledarskap upplevs av respondenterna som positiva och lyfts fram som en följd av de strukturella nyheterna på avdelningen då man har ansvar för ett mindre antal barn även om personaltätheten är densamma som tidigare.

Pedagogernas uppfattning om arbetet med omsorg, utveckling och lärande i förändringsarbetet

Arbetets andra frågeställning behandlar pedagogernas upplevelser om arbetet med omsorg, utveckling och lärande i förändringsarbetet.

Omsorg

Resultatet visar att pedagogerna tidigare, när de arbetade i större barngrupper, ofta upplevde en känsla av otillräcklighet. Då det blev möjligt att minska barngruppens storlek beskriver pedagogerna att de istället hinner att bemöta varje barn utifrån deras behov på ett tillfredställande sätt samt förutse och förebygga konflikter. Färre antal barn i gruppen som pedagogen ansvarar för skapar möjligheter för att barn och pedagoger lär känna varandra bättre vilket främjar goda relationer, anser respondenterna.

Omsorg är ju viktig på småbarnsavdelning. När vi är fem barn istället för tio känner barnet mer omsorg /.../ Man kan ju ta barnet lättare, och barnet kommer till en och se att man är ledig/.../ Man är med barnen /.../ hinner se, man är mer närvarande än vad man var innan kanske. När man bara ha några stycken barn så är det enklare.

(Cecilia)

Även om man är 3 på 12–14 barn det kan hända saker /.../ man har alla och har ansvar för alla och tror att man har koll på alla. Tyvärr ser man inte allt för att de andra två pedagogerna tittar åt samma håll som jag. Är man själv med barnen så ser man dem. Det är lättare för barn att få uppmärksamhet från oss också.

(Bodil)

Nu när vi delar oss är det max sju barn i gruppen. Det upplevs bättre än när det är 14 eller 15 barn med två eller tre pedagoger. Barnen blir tryggare när det är mindre/.../Jag känner att barnen känner sig mer sedda och lyssnade till när det är mindre grupper, att de blir tryggare av det.

(Amanda)

Barn med särskilda behov uppmärksammas i pedagogernas uttalande. De särskilda behoven är mer påtagliga i stora gruppkonstellationer. Som en följd av förändringsarbetet upplever respondenterna att små grupper främjar dessa barns trygghet och på grund av antal barn kan pedagogerna tillgodose alla barns individuella behov bättre. Med andra ord påverkas samtligas arbetsmiljö till det positiva med den nya strukturen, såväl barns som vuxnas.

De stunderna när vi är inne med 6–8 barn istället för 12 då är det inte så högljutt. Barnen som har svårt att koncentrera sig blir störda när det är skrikigt /... /Det är allas arbetsmiljö, både för våra öron och barnens /.../ det här barnet var mest stimligt och inblandat i många konflikter när det var många runt om /.../ Vi upplevde också att det var tryggare för det barnet att sitta vid ett bord med färre barn än med flera och lika så när barnen lekte. Det är många vinster.

(Bodil)

Pedagogerna lyfter fram tydliga, återkommande dagsrutiner som en underlättande faktor för barn att lära sig om vad som kommer att hända på förskolan under dagen och därmed främjar barns trygghet. Resultatet visar att den utarbetade vardagsstrukturen, där barnen är i mindre grupper, främjar även barnens förståelse av sin grupptillhörighet.

Barnen borstar tänderna, klär på sig för att gå ut med Amanda klockan nio. Det gör vi varje dag och det är mer strukturerat. Jag tror inte man behöver säga så mycket till barnen nu /.../ de vet vilka som ska följa med.

(Cecilia)

Att de vet att det är jag som har aktiviteten och det är trygghet för dem. Funderar de på något så kommer de till mig. Just den biten.

(Amanda)

Man är närmare barnen när man har färre barn, man ser dem på ett annat sätt, jag upplever att barnen är mer trygga. De vet att den ser mig, den lyssnar på mig nu. Nu är den pedagogen för mig och leker med mig.

(Bodil)

Dessutom berättar respondenterna att den tydliga strukturen som skapades i förändringsarbetet att bilda mindre barngrupper underlättar inträde av vikarier på avdelningen. Barnens trygghet säkras genom att ordinarie pedagoger arbetar med grupperna och vikarier tilldelas mer praktiska uppgifter.

Det är lättare för en vikarie att göra praktiska saker än att till exempel söva barnen/.../vikarie känner inte barnens rutiner och barnen känner sig inte så trygga.

(Bodil)

Pedagogerna uttrycker att den nya strukturen har fört med sig en lugnare miljö på avdelningen vilket i sin tur har påverkat de yngre barns trygghet och välmående.

Mindre grupp - lugnare med ljudnivå. Oftast söker de sig till barn som är i samma grupp. Det är inte ofta en ettåring och en treåring söker varandra i leken.

(Amanda)

Det har blivit lugnare betydligt mer. Man har färre barn och hinner se konflikter innan de uppstår, man läser av barnen, när man har lärt känna dem.

(Bodil)

Omsorgssituationen på avdelningen har förändrats genom att skapa mindre barngrupper. Pedagogerna uttalar att de har fått bättre förutsättningar för att skapa trygga relationer med barnen, uppmärksamma och tillgodose deras behov, skapa känslan av grupptillhörighet samt lugna och trygga miljöer. Därutöver framkommer det från respondenterna att omsorgssituationerna används nu i undervisningssyfte i större utsträckning.

Utveckling och lärande

Resultatet visar att pedagogerna, i samband med att dela barn i mindre grupper, uttrycker positiva förändringar som de har upplevt i barnens utveckling och lärande. Det framkommer från pedagogernas uttalanden att barn tycks vara mer delaktiga i samtal när gruppen blir mindre. Förutom barns delaktighet ökar pedagogernas chanser att upptäcka barns spontana intressen för att kunna arbeta vidare med dessa i olika ämnen.

Barnen lyssnar och är mer delaktiga när de inte är så många. Jag känner att de tar till sig mer när de är en mindre grupp, det är bara så. Det är nog lagom att vara fem, sex barn.

(Cecilia)

När vi går på språkpromenader så upptäcker vi mycket. Det händer mycket i naturen, det uppmärksammar barnen, det blir många olika ämnen, språket är i allt. Jag går på promenader själv med fyra barn då har jag telefonen med mig. Blir det för många barn i gruppen blir det inte samma kvalitet i undervisningen. Jag känner att jag lägger inte alltid märke till det barnen uppmärksammar om de är för många, då kan man missa intresse.

(Amanda)

Barns inflytande är viktigt. Visst har det hänt att barnen struntat i vad jag hade tänkt att göra. Då får man ta matematikglasögon eller naturvetenskapsglasögon eller skapande glasögon på sig och följa barnen. Då kan man utnyttja barns nyfikenhet och det blir riktigt bra. Då är barns inflytande med.

(Bodil)

Resultatet visar att kommunikationen ökar mellan pedagoger och barn och barn emellan när gruppen blir mindre. Pedagogerna uppmärksammar särskilt de tystlåtna barnen som upplevs tryggare i mindre grupper eftersom de gör sig mer hörda och söker kontakt både verbalt och icke-verbalt. Dessutom lyfter pedagogerna fram att de har större möjlighet att besvara barnens uttryck när de inte har för många barn runt omkring sig. Nu kan även omsorgssituationerna användas ännu mer i undervisningssyfte, exempelvis vid påklädning, samt att pedagogen har möjlighet att fokusera sig mot en enskild individ. Tidigare när pedagogerna arbetade med flera barn runt omkring sig kommunicerades budskapet till barnen som en grupp.

När man sitter med några barn eller i smågrupper kan man bättre förstå vad barn vill säga. Många har ju inte verbalt språk /.../ Det gäller att man känner barnen och kan läsa av vad de vill uttrycka med kroppen.

(Cecilia)

Det blir lugnare för oss, lugnare för barnen, och man är närmare barnen /.../ Man hinner att få dialog med barnen, de känner sig sedda och hörda, vi får mer kvalitetstid med barnen.

(Bodil)

Tack vare att samma pedagog följer den mindre gruppen större delen av dagen möjliggör det att undervisningstillfällena utvidgas och pågår under större delen av dagen.

Samtalen är viktiga. Om barnen har upplevt något på förmiddag tillsammans så kan man fortsätta prata om det här /.../ just vid middag... De berättar, fortsätter tänka, ställer frågor/.../ Då slutar inte undervisningen man fortsätter under maten.

(Amanda)

För att hålla den röda tråden i undervisningen i alla smågrupper har pedagogerna beslutat att fördela veckodagarna efter prioriterade ämnesmål utifrån läroplanen. Måndagar tillägnas skapande. På tisdagar är språk och kultur i fokus. Matematiska aktiviteter ske på onsdagar. Naturvetenskap och teknik samt rytmik och rörelse är på respektive torsdagar och fredagar. Dessutom utarbetas en förklarande lista (se tabell 3) över olika aktiviteter som förtydligar läroplanens mål i de olika ämnena.

Varje dag - fokus på ett ämne. Vi har ställt oss frågan vad innebär det att vi arbetar med till exempel matematik med 1–3 åringar? Vi började skriva en lista som vi tyckte skulle ge exempel på olika arbetsområden som har med matte att göra. Till slut har vi utarbetat listan som förtydligar för föräldrar, vikarier, oss själva vad det innebär i alla ämnen. Medvetenheten bland personalen blir bättre också.

(Amanda)

Skapande	Språk/kultur	Matematik	NO/ teknik	Rytmik/rörelse
Måla, olika tekniker	Rim och ramsa	Bygglek	Ljusbord	Miniröris
Kinetisk sand	Flanosaga	Sortering	Såpbubblor	Danslekar
Play Doh- lera	Bokläsning	Pussla	Sandbygge	Instrument
Stafflimålning	Spel	Mönster	Skogen	Sång/musik
Skräpmaterial	Kims lek	Färger	Skräpplockning	Balansträning

Tabell 3. Utdrag ur aktivitetslista.

Förändringar i förskolans miljö som har skapats genom det erhållna statsbidraget för att minska antal barn i grupper samt variation av inköpta material har påverkat barnens sätt att utforska och upptäcka i sitt lärande anser respondenterna. De uppbyggda landskapen möjliggör att barnen fritt kan välja vad de är intresserade av för tillfället och vill undersöka. Färre antal barn i grupper samt det utarbetade gruppfordelningsschemat breddar barns valmöjligheter i utveckling och lärande i de nya miljöerna.

Det roliga med detta är att det står framme och att barnen själva kan plocka fram saker och visa vad de vill göra.

(Amanda)

En behållare för sand kan användas på många olika sätt. Vi har haft snö, målat på den, flyttat snö till vattenbordet och sett vad som händer. Vi har även haft landskap med naturtema här.

(Bodil)

Det finns lättillgängligt lego, bilar, järnvägen men känner vi att de leker bra så tar man fram mer material så att de kan utveckla leken /.../. Ljusbordet är för att utforska, undersöka, kunna se olika färger, siffror/.../. Man kan tycka att våra barn är lite för små för sådant men för 3-åringar är det jätteroligt. För de yngre finns det också saker för att upptäcka på ljusbordet för att möta materialet och uppleva det.

(Cecilia)

Resultatet av samtalspromenaderna visar att det mesta i barnens omgivning har sänkts till deras nivå och därmed skapat bättre förutsättningar för att utföra vardagliga uppgifter självständigt såsom exempelvis tvätta händerna, plocka fram pussel, böcker eller sätta sig på en stol. Utöver barnens självständighet upplever respondenterna att i samband med färre barn som de har ansvar för samt den nya miljön kan pedagogernas fokus förflyttas mer från säkerhetstänkande till barns lärande.

De är mycket bättre för att barnen kan hämta själva materialet från hyllan och sätta sig vid bordet. Innan var det svårare för barnen att lägga saker på de höga borden som var vid deras näsor och klättra upp på stolen/.../ Nu kan de ta spel och pussel till bordet.

(Bodil)

När jag har färre barn har jag bättre koll på alla /.../Jag behöver inte vara orolig att någon kan ramla av stolen. De kan ta sig ner själva. Barnen kan gå och hämta själva det de är nyfikna på.

(Cecilia)

Sammanfattning

Pedagogernas uttryck om förändringsarbetet på småbarnsavdelningen visar att mindre barngrupper främjar deras arbete med omsorg, utveckling och lärande. Pedagogerna framhåller goda relationer, känslan av grupptillhörighet, lugnare miljö som betydelsefulla faktorer för barns välmående. Därmed skapas trygghet i små grupper som är en förutsättning för barns lärande. Dessutom möjliggör färre antal barn för pedagogerna att möta barn med särskilda behov på ett mer tillfredsställande sätt samt lättare kunna erbjuda närhet vid behov till alla. Respondenterna ser fördelar med att arbeta i mindre barngrupper då barns delaktighet och kommunikation påverkas positivt. Närhet till barnen ger pedagogerna möjlighet att upptäcka barns intresse, arbeta vidare i olika ämnen, använda omsorgssituationerna mer i undervisningssyfte och följa upp barns utveckling i processen. De förändringar i den fysiska miljön, som pedagogerna redogör för, påverkar barns kunskapsinhämtning positivt. Nya valmöjligheter i miljön och ett modernt material uppmuntrar till barns självständiga utforskande. Därutöver berörs även pedagogernas arbetsituation då den fysiska miljön är strukturerad och anpassad till småbarn. Detta gör att pedagogerna kan förflytta sitt fokus mer till lärandemål.

Analys kopplat till Bronfenbrenners teori

I avsnittet Bakgrund redogörs för olika nivåer av Bronfenbrenners teori och nivåernas samhörighet i sin helhet. Modellen används för att illustrera hur olika områden påverkar och samspelar med varandra i praktiken med den berörda förskolans avdelning som arbetsfält. Statsbidraget framkommer av respondenterna i studien som en avgörande faktor och motivationskraft för att skapa förutsättningar för förändringsarbetet i att minska barngrupperna på den aktuella förskolans avdelning och kan kopplas till makrosystemnivå av Bronfenbrenners teori (1979).

Jag kände att efter ”många” år på den här förskolan blev detta till ett lyft som heter duga. Att kunna påverka sin arbetsituation, miljö som vi fick och pengar var en stor grej. Nu kan vi göra det! Vi har inte fått så mycket pengar under min yrkestid. Att ha mål med allt man gjorde tog mycket tid samtidigt som det väckte nya tankar.

(Amanda)

Skolverkets insats i att främja likvärdighet i svensk förskola genom att skapa mindre barngrupper är frivillig och har mottagits av respondenterna med nyfikenhet och intresse. Förskolepersonalen uttrycker att processen har varit tidskrävande men tack vare allas engagemang har de fått en struktur som fungerar i praktiken, miljöer som är säkra, föränderliga och inbjudande till utveckling och lärande.

Förutsättningar för att minska barngruppen skapas genom förändringar i avdelningens struktur, miljö samt pedagogiskt ledarskap. Kopplat till Bronfenbrenners teori ligger dessa förändringar på exosystemnivå samt mesosystemnivå. Relationer mellan personaltäthet, struktur och förskolans miljö framställs av pedagogerna som sammanhängande. Eftersom personaltätheten är oförändrad, det är 3 pedagoger som deltar i processen, men antal barngrupper ökar, istället för en grupp på 15 barn bildas två grupper med 7 respektive 8 barn, leder det till att pedagogerna tvingas till att förändra avdelningens grundstruktur, finna möjligheter för att genomföra gruppindelningar. Flera olika modeller av gruppindelning prövas i praktiken och utvärderas därefter innan statsbidraget träder i kraft. Dessa förberedelser tillåter förskolepersonalen att introducera de nyinskolade barnen i den nya strukturen redan från starten i augusti. De skapade grupperna kräver rum för att dela upp sig och de genomförda förändringarna i miljön tillgodoser dessa behov, poängterar pedagogerna.

Förskolepersonalens beskrivningar av sitt arbete med omsorg, utveckling och lärande på avdelningen och hur dessa påverkas av förändringsarbetet med att skapa mindre barngrupper är på mikrosystemnivå alltså det som finns nära individen i kärnan av Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori. Fasta mindre barngrupper, tydliga rutiner för barn och pedagoger samt förändringar i den fysiska miljön möjliggör och skapar förutsättningar för omsorg, utveckling och lärande enligt respondenterna. Förändringsprocessen inverkar på barnens och pedagogernas situation på förskolan. För det första gynnas barnens relationer och lek genom att de har färre kamrater att förhålla sig till större delen av dagen. För det andra bidrar det till en lugnare miljö på förskolan vilket gör barnens tillvaro på förskolan tryggare. Pedagogerna i sin tur har färre barn att ansvara för, de arbetar närmare barnen samt har mer inverkan på innehållet inom ramen av den utarbetade aktivitetslistan. Dessutom framkommer det från förskolepersonalen att med den tydliga grundstrukturen får de trygghet och variation av arbetsuppgifter i sitt arbete. Förändringar i miljöer underlättar för pedagogerna att behålla fokus på barnen då materialet finns på plats i de olika rummen och kan lätt plockas fram vid behov.

Eftersom det saknas erfarenheter av hur statsbidraget kan implementeras är förskolepersonalen tvungen att finna sin egen väg. Goda kollegierelationer, gemensamt förhållningssätt och syn på hur de vill arbeta samt en positiv inställning till förändringar lyfts upp av respondenterna samt att dessa faktorer möjliggör slutförandet av projektet. Förutom ständigt arbete med diskussioner, undersökningar, inköp samt dokumentation på förskolan fortsätter processen tankemässigt utanför deras arbetstid. Det framkommer från pedagogerna att processen har varit jobbig emellanåt men känslan av självstyre och frivillighet har skapat glädje, därför har det inte upplevts betungande för pedagogerna.

Respondenterna betonar vikten av en öppen och tät kontakt med vårdnadshavarna för att delge dem om hur barnens vistelse på förskolan ser ut i förändringsarbetet samt bjuda in till delaktighet. Pedagogerna berättar om vårdnadshavarnas positiva reaktioner i samband med förändringarna på avdelningen.

Den utvecklingsekologiska modellen (Bronfenbrenner 1979) ser barns utveckling satt i relation till den omgivande miljön och skapar förståelse om hur politiska beslut på makronivå påverknas individer på exo-, meso- och mikronivåer. Med hjälp av tilldelade statsbidrag bildas mindre barngrupper på avdelningen och därmed påverkas barns förutsättningar för omsorg, utveckling och lärande. Dessutom lyckas pedagogerna påverka faktorerna på exosystemnivå såsom personaltäthet och antalet inskrivna barn, genom att förändra avdelningens strukturer. Därmed skapas en förståelse för kopplingar mellan individ och samhälle.

DISKUSSION

Resultatdiskussion

Studiens syfte är att vidga kunskaperna om hur förskoleverksamheten kan utformas för att främja de yngsta barnens omsorg, utveckling och lärande. Studiens resultat diskuteras, där pedagogernas upplevelser av förändringsarbetet med att skapa mindre barngrupper, jämförs med tidigare forskning samt granskas med hjälp av de fyra kriterierna av pedagogisk kvalitet.

Skolverkets intentioner med statsbidraget är att öka utbildningens likvärdighet och stärka förutsättningar i förskolan för att kompensera för barns olikheter därför används fyra dimensioner av pedagogisk kvalitet (Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson 2009, s. 42). Samhälls-, verksamhets-, lärar- och barndimension för att bilda en helhet i diskussionen av studiens resultat.

Samhällsdimension

Studiens resultat visar att skolverkets bidrag för att minska barngrupper har möjliggjort förändringsprocessen i att minska barngrupper och blivit en motiveringsfaktor i pedagogernas arbete. Lpfö 98 (rev. 2016, s. 5) som ligger till grund för barns utbildning i förskolan understryker vikten av det livslånga lärandet. Politiska beslut på rikets eller kommunala nivåer bildar pedagogernas villkor och förutsättningar för att fullfölja sitt uppdrag där barns utbildning utanför hemmet påbörjas oftast redan vid ett års ålder samt barn har rätt till förskolevistelse även om vårdnadshavare är föräldralediga eller arbetslösa. För att möta samhällets krav med ökat antal inskrivna barn inom barnomsorgen är gruppindelning i mindre enheter förskolläraernas sätt att hantera stora barngrupper. I likhet med forskning (Pramling Samuelsson, Williams & Sheridan 2015, s. 10) ser pedagogerna i studien minskade barngrupper som en tillgång för att tillgodose alla barns behov och därmed skapa grunder för det livslånga lärandet. Studiens resultat visar att förändringsarbetet har skärpt fokus mot läroplanens mål. Graden av läroplanens måluppfyllelse och gruppstorlek understryks i studier av Kärrby (2001, s. 88) som kvalitetspåverkande faktorer och därmed kan Skolverkets insats med att tilldela statsbidrag för att frambringa mindre barngrupper inom den befintliga verksamheten ses som kvalitetshöjande.

Pedagogernas utsagor som framkommer i studien visar att bidraget har gett dem bättre ekonomiska förutsättningar för att minska barngruppen vilket även har gett bättre grunder att stå på i arbetet med barns omsorg, utveckling och lärande.

Verksamhetsdimension

Förskollärarna lyfter olika områden som de har arbetat med för att minska barngruppen, enligt Skolverkets (2018) krav, för att erhålla bidraget. Resultatet visar att besluten, tagna av pedagogerna under processen, påverkar såväl barnens som deras arbetssituation. Vissa faktorer så som antal barn och personaltäthet kan inte påverkas av förskolepersonalen däremot har pedagogerna frihet i att strukturera sitt arbete, planera och välja aktiviteter utifrån läroplanens mål samt diskutera och utforma förskolans miljö.

Skolverkets definition av stor respektive liten barngrupp samt riktmärke på barngruppsstorlek är betydelsefull för barnantalet som en enskild pedagog ska ha ansvar för. I början av förändringsarbetet överskreds Skolverkets rekommendationer på 12,4 barn för de yngre barnen då avdelningen hade 15 barn inskrivna i en grupp. Den aktuella studiens resultat visar att de nya gruppkonstellationerna består av 7 respektive 8 barn i ålder ett till tre år per en ansvarig pedagog vilket överstiger Skolverkets riktmärke på barn 5,1 per vuxen (Skolverket 2018).

Skillnader i resultat beror på att Skolverkets beräkningar utgår ifrån årsarbetande pedagoger på förskolan, i verkligheten är det pedagogernas tillgänglighet till barngruppen som istället räknas. Som tidigare beskrivits tar en så kallad löpare hand om praktiska uppgifter på avdelningen. Förutom praktiska aktiviteter har pedagogerna egna raster, planeringstid, diverse administrativa uppgifter, krav på dokumentation och kvalitetsarbete, alltså arbetsuppgifter utanför barngruppen som inte tas i beräkning av Skolverket. Som resultat härav kan Skolverkets statistisk bli missvisande gentemot verkligheten. Dessutom påverkar också barns schemalagda vistelsetid på förskolan personaltätheten.

Svensk och internationelle studier (Pramling Samuelsson, Williams & Sheridan 2015; Aarts, Burk & Riksen-Walraven 2016) stödjer organisering i mindre grupper särskilt i arbete med de yngre barnen. Under det år som statsbidraget tilldelades har pedagogerna utarbetat en struktur på hur mindre grupper kan organiseras på ett hållbart sätt vilket visar sig att denna struktur i stora drag lever vidare nu efter att bidraget har upphört. Å ena sidan uppger pedagogerna positiva effekter av minskning av barngruppen som överensstämmer med beskrivning av Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan (2015, ss. 1–15) om att minskning av barn i gruppen ökar vuxnas möjligheter för att kommunicera med det enskilda barnet samt att ha en dialog under en längre tid med varje barn. Å andra sidan anpassas val av aktiviteter och arbetssätt till den nya strukturen där pedagogerna är beroende av att följa grundstrukturen och gruppfordelningsschemat som bygger på att alla är på plats vid de olika uppsatta tidpunkterna. Detta leder till att flexibiliteten av verksamheten begränsas och blir sårbar vid oförutsägbara händelser, exempelvis vid personalförändringar.

Fysisk miljö ses av forskning (Sheridan, Williams & Pramling Samuelsson 2014, s. 385) som en viktig aspekt i gruppsammansättning. Studiens resultat visar att den fysiska miljön har genomgått en stor förvandling vilket har varit betydelsefullt för den utarbetade strukturen. Pedagogernas val av satsning på miljön har bidragit till en hållbar utveckling, alltså pengarna investeras i något som kan användas i flera år framöver. Det mesta av den omgivande inredningen på avdelningen är sänkt till barnens nivå och anpassad till små barns förutsättningar och som en följd har det bidragit mer till barns självständighet och säkerhet. Det stöds av Alvestad et al. (2014 s. 683–685) som uppmärksammar barnens säkerhet i sin forskning och redogör för dess betydelse i pedagogiskt arbete, barns deltagande, lek och lärande. Barnens säkerhet beaktas i den nya miljön på avdelningen och förskolläraren kan flytta sitt fokus från rutinmässiga till lärande aktiviteter.

Den fysiska miljön framhävs som en nyckelfaktor i planering och genomförande av aktiviteter i forskning av Pramling Samuelsson et al. (2016 s. 456). Det har skapats tillräckligt med utrymme för att kunna dela gruppen i mindre rum på avdelningen eller för att samla hela gruppen. Dessutom har pedagogerna lyckats att anpassa olika rum efter diverse aktiviteter och lärandeändamål vilket påverkar barnens lärande. Det sättet att organisera miljöer beskrivs av Sheridan, Williams och Pramling Samuelsson (2014, s. 394) som lärandeorienterad och har som mål att skapa förutsättningar för barnens lärande enligt läroplanens mål. Pedagogerna betonar sin starka vilja att följa barnens intressen, skapa mysiga, inbjudande och lugna miljöer för barnens kunskapsinhämtning och lek. I samklang med forskarnas (ibid. 2014, s. 394) beskrivning erbjuder pedagogerna en meningsskapande verksamhet i mindre grupper och i säkra miljöer där kommunikation och lek grundas på barns intressen och tidigare kunskaper och blir därmed kvalitetshöjande. De detaljerade beskrivningar i förändringar av miljöer i resultatdelen kan upplevas överarbetade i förhållandet till syftet men pedagogernas berättelser av de genomförda tillämpningarna ger en tydlig illustration om hur pedagoger kan göra i praktiken vilket då frambringa en helhetsbild av förskolans miljö för läsaren och därmed kan bli en värdefull information om hur lärandeorienterade miljöer kan skapas för att gynna de yngre barnens omsorg, utveckling och lärande.

Lärardimension

Pedagogernas erfarenhet, utbildning, förhållningssätt och bemötande är av stor vikt för utbildningens kvalitet vilket styrks av forskning (Pramling Samuelsson, Sheridan & Johansson 2009; Jonssons 2016). Pedagogerna i studien betonar vikten av att ta tillvara barns intresse och erfarenheter samt beakta dem i planering och genomförande av verksamheten. Respondenternas arbete med att minska barngrupper har skapat bättre förutsättningar för barn att lära sig genom att göra och uppleva saker tillsammans med en närvarande pedagog. Flexibilitet och lyhördhet framhålls som grundläggande egenskaper hos pedagoger för att möta barnens kunskapsbildning relaterade till läroplanens mål.

Respondenterna betonar de positiva effekterna av det minskade antalet barn per vuxen i sitt arbete. Pedagogerna hinner samtala med den enskilda individen och som en följd av detta upplever de en känsla av meningsfullhet och tillfredställelse i möten med barnen. Dessutom får de större möjlighet att fånga barns intresse, lära känna barnet och bemöta barnets enskilda behov. Av den anledningen är vuxnas tillgänglighet i förskoleverksamheten och nära relationer mellan barn och pedagoger viktiga och stöds av flertalet studier (Alvestad et al. 2014; Skalicka et al. 2015; Pence et al. 2009; Aspelin & Persson 2011). Pedagogerna uttrycker att reducerad gruppstorlek tillåter att de kan vara nära och finnas till hands för barnen. Det leder till att det skapas nära relationer med barnen, vilket gynnar pedagogernas kännedom om varje individ. Dessutom skapar närhet till pedagogerna trygghet för att barnens anknytningssystem ska vara i viloläge (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 204). Positiva erfarenheter av förskolevistelse skapas genom pedagogernas individuella tillvägagångssätt i bemötandet till det enskilda barnet. Vikten av goda upplevelser i tidig ålder styrks av forskning (Alvestad et al. 2014, s. 1557) och är betydelsefull för att minska risken för framtida beteendeproblem. Förutom beteendet påverkas barns kognitiva och sociala färdigheter av goda relationer med pedagogerna (Persson 2010 se Aspelin & Persson 2011, s. 52). Respondenterna i den aktuella studien uppger en stark vilja att vara lyssnande och närvarande pedagoger för att barn ska lyckas.

Pedagogerna anser att samtal har en stor betydelse i deras arbete med läroplanens mål. Det stöds av forskning (Pens et al. 2009, ss. 67–71). Vikten av samtal för barn med personer i sin omgivning framhålls i det sociokulturella perspektivet (1979) eftersom samspel, kommunikation och språk används som verktyg för att förstå omvärlden i barns lärande. Färre antal barn som pedagogerna har runt omkring sig samt har ansvar för, bidrar till längre och mer djupgående samtal, enligt respondenterna. Exempelvis berättar pedagogerna om språkpromenader där de tillsammans med barnen upptäcker förskolans närområde och därmed skapar gemensamma upplevelser att samtala om. Förutom samtal uppger pedagogerna att deras möjlighet till fysisk närkontakt samt till icke-verbal kommunikation med barn ökar i mindre grupper. Dessutom kan pedagoger lättare fokusera på ett barn istället för att hålla samtal med en hel grupp, vilket möjliggör att barnet får mer plats i samtalet. I samklang med forskning av Jonsson (2016) påverkar pedagogerna barns deltagande och deras verbala samt icke-verbala uttryck genom det utrymme anpassas efter barnets behov.

Pedagogerna i studien uttrycker å ena sidan att ett ensamarbete med en mindre barngrupp är en bra metod för att kunna fokusera på barnens intressen, kunna bemöta barnen och vara tillgängliga. Å andra sidan poängterar de brist på gemensamma reflektioner i barngruppen och svårigheter med informationsutbyte i arbetslaget. Sedan Barnstugeutredningens tid 1972 har arbetslagstanken genomsyrat förskolans verksamhet då ansvaret och arbetsuppgifterna har fördelats mellan förskollärare och barnskötare. Tillkomsten av den nya läroplanen Lpfö 18 skärper fokus på ansvarsfördelning där förskollärarna har ett särskilt ansvar att planera innehåll och leda undervisningen som arbetslaget genomför gemensamt mot läroplanens mål. Den traditionella lagandan i förskolan lever kvar och uppmärksammas av Skolverket (2019) som en tillgång för att komplettera pedagogernas kunskaper och förmågor och därmed kunna utmana

och stimulera barns utveckling och lärande. Gruppindelning och pedagogisk ledning som visar sig i föreliggande studien försvagar den traditionella arbetslagskänslan.

Riktlinjerna för förskolans verksamhet regleras av Skollagen, Läroplan för förskolan samt rekommendationer från Skolverket på politisk nivå alltså makronivån av Bronfenbrenners ekologiska systemteori. Med hänsyn till detta behöver varje arbetslag i förskolan, på mikrosystemnivå, utarbeta en plan hur de förhåller sig i arbetet med läroplanen i relation till det antalet barn de har i gruppen samt grupsammansättningen. Med grupsammansättning menas i forskning (Pramling Samuelsson et al. 2016, s. 446) barns kön, etnicitet, ekonomisk bakgrund och särskilda behov. I likhet med forskning av Pramling Samuelsson, Williams och Sheridan (2015, s. 10) där pedagogernas kvalifikationer sätts på prov i pedagogiskt arbete visar resultatet att pedagogerna på förskolan i den aktuella studien har skapat en egen struktur på arbetet för att koppla undervisningen till läroplanens intentioner i de minskade grupperna där hänsyn också har tagits till det förändrade pedagogiska ledarskapet, det vill säga mera ensamansvar för lärande. Med hjälp av en aktivitetslista organiseras och tydliggörs de olika prioriterade ämnesmålen utifrån läroplanen på de yngre barnens nivå. Eftersom graden av måluppfyllelse ses av forskning (Kärby 2001, ss. 83–88) som en kvalitetsfaktor kan en slutsats dras att utbildningens kvalitet höjs.

Barndimension

Studiens resultat visar att barns omsorg, utveckling och lärande påverkas positivt av förändringsarbetet i att minska antal barn i barngrupperna och med den nya strukturen på avdelningen. En fast struktur som utarbetas i förändringsprocessen skapar möjligheter till trygga kontakter med vuxna som barnet behöver knyta an till, återkommande vardagsrytm samt tydliga rutiner under vistelsetiden på förskolan. I motsats till slutsatser av Skolinspektionens (2014:6460) granskning där det framkommer att gruppens storlek är av mindre betydelse så länge det finns flera närvarande vuxna bland barnen, mår små barn bättre i mindre grupp med färre pedagoger än i en större grupp med flera vuxna, enligt forskning (Pramling Samuelsson et al. 2016, s. 446). Pedagogerna uppger att de känner sig mer tillgängliga för barnen i en liten barngrupp och som resultat härav kan de erbjuda trygghet och förutsägbarhet i sin relation med barnen vilket överensstämmer med forskningen (ibid. 2016, s. 446) samt finner stöd i anknytningsteori som påvisar betydelsen av känslomässig och fysisk närkontakt för barn under tre år (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s.198). Dessutom skapas det en lugnare atmosfär där barnet har några få kontakter med både barn och vuxna och därmed har lätt överblick över sin omgivning.

Respondenterna förklarar att den nya strukturen bygger på att alla involverade pedagoger följer schemat samt passar de bestämda tiderna. Det bidrar till att en känsla av förutsägbarhet för barnen skapas genom fasta och återkommande rutiner. Det sambandet bekräftas av Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 203) att vardagsrytmen är viktig för små barn för att skapa förståelse om det som händer under dagen samt för att underlätta övergångar. Pedagogerna upplever att även övergångarna allt så tiden mellan olika aktiviteter har blivit inplanerade i den nya strukturen. Väntetiden för barnen mellan aktiviteter har eliminerats och strukturerats på ett sådant sätt så att det är några få barn, vid exempelvis påklädning, som befinner sig i tamburen och därmed får snabbare hjälp och uppmärksamhet vid behov. Dessa vardagssituationer kan i och med det nu också lättare användas i undervisningssyfte. Samtidigt skapas det enklare ett gemensamt fokus på något som barn är intresserade av när gruppen är liten, framhåller pedagogerna, i likhet med forskningsresultat av Sheridan, Williams och Pramling Samuelsson (2014, s. 385).

Pedagogerna uppger att en reducerad barngrupp ger mer utrymme för delaktighet och inflytande framför allt för tysta barn eller barn med särskilda behov. I samband med förändringsarbetet sker en så kallad ekologisk övergång då en individs position eller roll blir annorlunda till följd av förändringar i omgivande miljö (Bronfenbrenner 1979, s. 26). Pedagogerna berättar om de tysta barnen som visar nya egenskaper och blir mer uttrycksfulla när gruppen blir mindre. Ytterligare framkommer det i respondenternas uttalande att barn som har varit involverade i många konflikter med sina kamrater i den stora gruppen deltar nu och samarbetar i lek och andra aktiviteter med färre kompisar på ett sätt som skapar bättre förutsättningar för utveckling och lärande. Eftersom pedagogerna uppmärksammar att små grupper gynnar barnens språk, kommunikation och samspel kan vi med stöd i sociokulturella teori (1979) dra slutsatser om att det gynnar även barns lärande. Med vuxnas tillgänglighet och deltagande sker en kunskapsöverföring där enligt Säljö (2000, s. 122) den mer kompetenta individen vägleder den mindre kompetenta personen. Erfarenhetsutbyte sker lättare även barn emellan när gruppen är mindre uppger respondenterna i studien vilket främjar inhämtning av nya kunskaper den så kallad proximala utvecklingszonen utvecklas.

Avdelningens struktur är genomtänkt och dokumenterad. Dessutom finns det förslag på olika aktiviteter för att arbeta med läroplanens mål (Lpfö 98 rev. 2016, ss. 9–11) som är sammanställda i en aktivitetslista vilken förtydligar vad ett ämne kan innebära för yngre barn och vilken veckodag ämnet prioriteras. Däremot framkommer det inte i pedagogernas uttalande hur de gör med barn som exempelvis alltid är lediga på måndagar, då det är skapande aktiviteter på schemat. Förhoppningsvis kompenseras barn vid andra tillfällen för att ta del av de prioriterade målen som avdelningen har.

Utformning av den fysiska miljön som skapas i förändringsarbetet styrks av forskning om barns trygghet, lek och utveckling (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 201) och ger möjlighet för barn att vistas i mindre rum och med färre barn. Lek ses i den nya *Läroplan för förskolan* Lpfö 18 (2018, s. 8) som en viktig utgångspunkt i förskolan och får en central plats i utbildningen där tid, rum och ro ges för att ”hitta på lekar, experimentera och uppleva” (Lpfö 18 2018, s. 8). Pedagogerna upplever att de har lyckats med att skapa trygga och säkra miljöer således inbjuds barnen till lek och lärande med några få kamrater i mysiga och föränderliga rum. Dessutom uttrycker pedagogerna sin vilja att vara flexibla och lyhörda för att ge barnen tid att leka färdigt trots avdelningens tidsstyrda struktur och schema på barnens aktiviteter som kan medföra störningar i deras lek.

Slutsats

Förskolan befinner sig i en förändring där fokus ligger på likvärdighet i omsorg, utveckling och lärande för alla barn. Pedagogernas professionalitet, kreativitet och flexibilitet är av stor betydelse. Den aktuella studien visar att med hjälp av kunskap, engagemang och vilja till förändring kan pedagogerna förvandla det som de inte har makt över till något som de kan påverka. Alltså genom förändringar i avdelningens struktur, miljö och pedagogiskt ledarskap påverkade de personaltätheten och barnantalet på avdelningen.

Förskolan som utbildningsarena för de yngre barnen ingår i det svenska skolväsendet och ska lägga grunden för ett livslångt lärande och blir därmed betydelsefull utifrån ett samhällsperspektiv enligt Lpfö 18 (2018, ss. 5–7). Knutet till studiens syfte om utbildningens utformning för att främja barns omsorg, utveckling och lärande har vi kommit fram till att det är det omfattande statsbidraget som har givit gynnsamma förutsättningar för förändringsarbetet och bidragit till att pedagogernas upplevelser av processen har blivit positiva och sammanfattningsvis visar det på att förskola som utbildningsform är i behov av mer ekonomiska resurser.

Metoddiskussion

Intervju och samtalspromenad är studiens kvalitativa metoder. Formen på de valda metoderna alltså de semistrukturerade intervjuerna har tillåtit oss att välja ordning på frågorna och ställa följdfrågor vid behov och i likhet med vad Hjalmarsson (2014, s. 159) och Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s. 37) påtalar för att kunna fånga respondenternas oväntade, oförutsägbara reaktioner som visar sig under intervjuernas gång. Placeringar i rummet, bekvämlighet samt tydliga frågor har tagits i beaktan alltså det som Dovemark (2007, s. 147) menar behövs för att skapa tillförlitlighet och därmed säkra studiens trovärdighet. Pedagogerna i studien har dessutom uttalat sin önska att erhålla intervjufrågor i förväg för att kunna förbereda sig. Pedagogernas önskan tillmötesgår för att därmed skapa mer tillförlitlighet oss emellan samt en atmosfär som främjar uppriktighet i deras svar. Däremot finns det några nackdelar med de valda metoderna som har kunnat påverka studiens resultat. För det första har det funnits en risk att respondenterna ger det svar som de tror intervjuaren vill höra (Trost 2010, s. 92). Förhoppningen är att den relationen som uppstod i mötet med respondenterna har främjat pålitliga svar under intervjuerna. En annan nackdel med kvalitativa metoder är, enligt Trost (2010, s. 134), att forskarnas föreställning om rätt och fel kan påverka uppfattningen av verkligheten. Egna åsikter om barngruppsstorlek och dess betydelse för barns utbildning har medvetet bortsetts i bearbetning av pedagogernas svar för att inte inverka på studiens resultat.

Samtalspromenader har givit möjlighet att besöka miljöer där de intervjuade befinner sig och ses av Klerfelt (2016, s. 27) som en fördel för att skapa förståelse av de uttryck som pedagogerna delger under intervjuerna. I likhet med Celes beskrivning (2006, s. 195), har abstrakta bilder av miljöer fått en mer konkret innebörd under promenaderna på avdelningen och därmed berikat uppfattningen av förändringsarbetet i praktiken.

Urvalet i studien av denna storlek är begränsat och redogör för upplevelser av förändringsarbetet av några få representanter vilket är avgörande för hur resultatet kan generaliseras, enligt Dimenäs (2007, s. 86). Trots att det finns svårigheter att dra allmänna slutsatser om studiens utfall på grund av begränsat antal deltagare kan resultatet ändå bidra till att andra förskolor tar del av pedagogernas erfarenheter i sitt arbete med att minska barngrupper och på det viset berörs fler än enbart den enskilda förskolan där studien förläggs. Bekvämlighetsurvalet underlättar tillträde i gruppen. Samtidigt finns det en risk med denna typ av urval att forskarna undviker vissa frågor som kan upplevas känsliga eller obekväma och som i sin tur kan påverka studiens resultat. Dessutom är det låga antalet av respondenter känsligt för oförutsägbara händelser, frånvaro samt om någon vill ta tillbaka sitt medgivande om att delta i studien.

Den egna forskarrollen bör reflekteras i relation till de valda metoderna och genomförandet. Forskning har visat sig vara en dynamisk process som medför modifieringar under arbetets gång. Vid planeringsstadiet av fältstudierna har observation setts som en datainsamlingsmetod för att skapa förståelse i vad förändringsarbetet innebär i praktiken alltså se på verksamheten som helhet och i likhet med vad Kihlström (2007, s. 30) beskriver att teori och praktik hänger samman. Under studiens framskridande har det visat sig att en annan metod, nämligen samtalspromenad, upplevdes mer informationsberikande i förhållande till syftet, därför frångicks observation som verktyg för att samla in information. Studiens utfall och analys visar att metodval alltså intervju och samtalspromenad var korrekta och informativa. I likhet med Thurén (2007, s. 61) har egna åsikter och förståelser, tillsammans med nyansskaffade lärdomar som presenteras i avsnittet resultat, knutits till vetenskapliga teorier och tidigare forskning i diskussionsdelen och ger oss därmed som forskare nyanserad kunskap om hur utbildningen kan utformas för att främja barns omsorg, utveckling och lärande.

Didaktiska konsekvenser

Studien uppvisar att Skolverkets insats i förändringsarbetet med att minska barngrupper i förskolan med tillhörande bidrag upplevs som betydelsefull för att främja barns omsorg, utveckling och lärande för de yngre barnen och därmed höja utbildningens kvalitet. Trots undersökningens begränsade omfattning ses studiens resultat som användbar vid förändringsarbetet, för att den illustrerar hur utbildningen kan struktureras, vilka konsekvenser det medför för barn och pedagoger samt öppnar det för möjligheter att använda gruppindelning i olika sammanhang på förskolan. Förändringsarbetet har startat en process i nytänkande, reflekterande samt mod att kunna se på verksamheten utanför pedagogernas ”Comfort zon” alltså med andra ögon, våga prova och förändra för barns bästa.

Barns omsorg, utveckling och lärande får en framstående roll i helhetssyn på barn och barnens behov i den nya *Läroplan för förskolan* (Lpfö 18) som träder i kraft från 1 juli 2019. Enligt läroplanen ska förskola ge varje barn förutsättningar för att främja utveckling ”till aktiva, kompetenta och ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar” (Lpfö 18 2018, s. 7). Dessutom förtydligas förskollärares ansvar för utbildningen som arbetslaget genomför gemensamt. För att bibehålla den traditionella arbetslagskänslan, som är ett utmärkande drag för förskolan, enligt Skolverket (2019), kan det behövas att arbeta vidare med hur avdelningens struktur kan formos för att alla pedagogernas styrkor, kunskaper och olikheter ska komplettera varandra och kunna användas för att utmana och stimulera barns utveckling och lärande.

Studien undersöker förskolepersonalens upplevelser av förändringsarbetet och det framkommer från respondenternas uttalanden att pedagogernas positiva inställning till arbetet, samstämdhet, engagemang och arbetsglädje är betydelsefulla kriterier i att kunna genomföra en utveckling som kräver många diskussioner, överenskommelse och beslutstagande. Av den anledningen bör en granskning av arbetslaget som team göras för att upptäcka behov av arbetslagsfrämjande åtgärder innan uppstart av förändringsarbetet sker. Pedagogernas kompetenser, yrkeserfarenhet, typ av anställning samt längden på pedagogerna kollegiala samarbete är av vikt för arbetslagets stabilitet och en förutsättning för att förändringsarbetet ska kunna genomföras och förbli hållbart.

Denna studie kan ses som en tillgång i kompetensutveckling för förskolepersonal. Av den anledningen kan utbyte av pedagogernas praktiska erfarenheter samt kollegialt lärande utvidga pedagogernas kunskaper inför förändringsarbetet på förskolor samt deras förståelse om de förutsättningar som krävs för att främja omsorg, utveckling och lärande med små barn i fokus och därmed blir det också en ekonomisk sparsam lösning för huvudman.

Fortsatt forskning

Forskningsområdet med fokus på barngruppsstorlek är bred där förskollärares röster och deras upplevelser görs hörda. Å ena sidan är det förskollärare som för barns talan beträffande barns upplevelser av gruppstorlek å andra sidan saknas det forskning där barnens uttryck av gruppstorlek framhävs exempelvis i form av kvantitativa studier av större karaktär, där samband mellan barngruppsstorlek och barns välmående, lärande och utveckling synliggörs.

Skolverkets definition av barngruppsstorlek behöver också bearbetas med stöd av forskning. Faktorer som beskrivs i avsnittet diskussion och som påverkar förhållandet mellan antal barn per vuxen bör beaktas i beräkningar då det annars kan uppstå en skev bild av verkligheten. Därför finns det behov av vidare forskning om hur utbildningen ser ut i praktiken på svenska förskolor. Samhälleliga krav på barnomsorg har inte enbart förändrat antal inskrivna barn på förskolor utan också ställt nya krav på förskoloutbildningen samt förskollärares arbete. Därmed finns det ett behov av att studera och analysera vilka konsekvenser det har medfört för svensk förskola ur olika perspektiv.

Tack!

Avslutningsvis vill vi tacka de respondenter som godkände sitt deltagande i undersökningen och som gav oss möjligheten att genomföra fältstudier på den berörda förskolan, utan er hade inte studien varit genomförbar. Vi vill rikta ett tack till Susanne Klaar för handledning genom examensarbetet för alla goda råd och kommentarer som utvecklade vårt arbete. Vi vill även tacka Josefin Lindell-Sjögren för responsen och kommentarerna på språket och strukturen i arbetet. Med intresse har vi genom vårt examensarbete tagit del av förändringsprocessen i nutida förskole utveckling, vilket bidragit till en djupare förståelse av vårt framtida yrke som förskollärare.

REFERENSER

- Aarts, M. C., Burk, W. J. & Riksen-Walraven, J. M. (2016). Group functioning in child care centers: conceptualization, measurement and relation with structural characteristics. *Small Group Research*, vol. 47(5), ss. 483–509. DOI: 10.1177/1046496416658961
- Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). Kvalitativa metoder I samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber, ss. 8–16
- Allmänna råd om måluppfyllelse i förskolan [Elektronisk resurs]*. (2017). Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3749>
- Alvestad, T., Bergem, H., Eide, B., Johansson, J.-E., Os, E., Pálmadóttir, H., Pramling Samuelsson I. & Winger, N. (2014) Challenges and dilemmas expressed by teachers working in toddler groups in the Nordic countries. *Early child development and care*, vol. 184:5, ss. 671-688. DOI: 10.1080/03004430.2013.807607
- Aspelin, J. & Persson, S. (2011). *Om relationell pedagogik*. Malmö: Gleerups
- Barngruppernas storlek fortsätter att minska. [Elektronisk resurs]*. (2018). Tillgänglig på Internet: <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-04-25-barngruppernas-storlek-fortsatter-att-minska>
- Broberg, M., Hagström, B., Broberg, A. (2012). *Anknytning i förskolan. Vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur och kultur
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Cele, S. (2006). *Communicating Place. [Elektronisk resurs]: methods for understanding children´s experience of place*. Diss. (sammanfattning) Stockholm: Stockholm University, 2006. Tillgängligt på Internet: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:186613/FULLTEXT01.pdf>
- Dimenäs, J. (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket–vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber
- Dovemark, M. (2007). Etnografi som forskningsansats. I Dimenäs, J. (red.) *Lära till lärare: att utveckla läraryrket–vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber, ss. 134–156
- En förtydligad läroplan ska höja kvaliteten i förskolan. [Elektronisk resurs]*. (2018). Tillgängligt på Internet: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/08/en-fortydligad-laroplan-ska-hoja-kvaliteten-i-forskolan/>
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber, ss. 34–55
- Fejes, A & Thornberg, R. (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber
- God forskningssed [Elektronisk resurs]*. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

- Hjalmarsson, M. (2014). Enkäter till förskollärare. I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber, ss. 157–165
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och kultur
- Jonsson, A. (2016). Förskollärares kommunikation med de yngsta barnen i förskolan: med fokus på kvalitativa skillnader i hur ett innehåll kommuniceras. *Nordic early childhood education research journal*, vol. 12(1), ss. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.7577/nbf.1232>
- Kihlström, S. (2007). Intervju som redskap. I Dimenäs, Jörgen (red.) *Lära till lärare: att utveckla läraryrket–vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber, ss. 47–69
- Klerfelt, A. (2016). Samtalspromenader–en metod för att närma sig andras perspektiv. I Anderberg, E. (red.) *Skolnära forskningsmetoder*. 1.uppl. Lund: Studentlitteratur, ss. 27–45
- Kärby, G. (2001). Barns rätt till hög kvalitet i förskolan. *Utbildning & Demokrati.*, vol.10(2), ss. 81–93. ISSN: 1102–6472
- Lyssna på förskollärarna. [Elektronisk resurs].* (2017).
Tillgängligt på Internet:
<https://www.lararforbundet.se/artikelsidor/rapport-lyssna-paa-forskollararna>
- Lärarnas historia [Elektronisk resurs].* (2014). Bromma: TAM-Arkiv.
Tillgänglig på Internet: <http://www.lararnashistoria.se/>
- Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. uppl.]* (2016). Stockholm: Skolverket
- Läroplan för förskolan Lpfö 18.* (2018). Stockholm: Skolverket.
- Pence Turnbull, K., Beckman Anthony, A., Justice, L. & Bowles, R. (2009). Preschoolers' Exposure to Language Stimulation in Classrooms Serving At-Risk Children: The Contribution of Group Size and Activity Context. *Early education and development*, vol. 20:1, ss. 53-79. DOI: 10.1080/10409280802206601
- Phillips, L. & Twardosz, S. (2003). Group size and storybook reading: two-year-old children's verbal and nonverbal participation with books. *Early Education and Development*, vol. 14:4, ss. 453-478. DOI: 10.1207/s15566935eed1404
- Pramling Samuelsson, I., Williams, P. & Sheridan, S. (2015). Stora barngrupper i förskolan relaterat till läroplanens intentioner. *Nordisk barnehageforskning*, vol. 9, ss.1–14. DOI:10.7577/nbf.1012
- Pramling Samuelsson, I., Williams, P., Sheridan, S. & Hellman, A. (2016). Swedish preschool teachers' ideas of the ideal preschool group. *Journal of early childhood research*, vol. 14(4), ss. 444–460. DOI: 10.1177/1476718X14559233
- Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I., Johansson, E. (red.) (2009). *Barns tidiga lärande: en tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig på internet: <http://hdl.handle.net/2077/20404>
- Sheridan, S., Williams P. & Pramling Samuelsson, I. (2014). Group size and organisational conditions for children's learning in preschool: a teacher perspective. *Educational Research*, vol. 56 (4), ss. 379–397. DOI: 10.1080/00131881.2014.965562
- Simon, E. J., Dickey, J. L., Reece, J. B. (2013). *Campbell essential biology with physiology*. 4th edition. Harlow: Pearson

- Skalicka, V., Belsky, J., Stenseng, F. & Wichstrøm, L. (2015). Reciprocal relations between student–teacher relationship and children’s behavioral problems: moderation by child-care group size. *Child Development*, vol. 86 (5), ss. 1557–1570. DOI: 10.1177/0165025415584187
- Skollagen (2010:800): med lagen om införande av skollagen (2010:801)*. Åttonde upplagan Stockholm: Wolter Kluwer. Tillgänglig på Internet: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Stärka likvärdigheten i utbildningen. [Elektronisk resurs]*. (2018). Tillgänglig på Internet: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-mindre-barngrupper-2017-18>
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma
- Tilläggsuppdrag om återinförande av riktmärke för barngruppernas storlek i förskolan [Elektronisk resurs]*. (2016). Skolverket. Tillgänglig på Internet: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3665>
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., uppl. Stockholm: Liber
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Trygghet och lärande för barn under 3 år. [Elektronisk resurs]*. (2016). Tillgängligt på Internet: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Flygande-inspektion/trygghet-och-larande-for-barn-under-3-ar/>
- Undervisning i förskolan. [Elektronisk resurs]*. (2019). Tillgängligt på Internet: <https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/reviderad-laroplan-for-forskolan/undervisning-i-forskolan>
- Vygotskij, L. S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass.: Harvard U.P.
- Vygotskij, L.S. (1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos
- Williams, P., Sheridan, S., Harju-Luukkainen, H., & Pramling Samuelsson, I. (2015). Does group size matter in preschool teacher’s work? Children’s emphasised abilities in small, medium-sized and large preschool groups. *Journal of Early Childhood Education Research* Vol. 4, No. 2, 93–108
- Williams, P., Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2018). A Perspective of group size on children’s conditions for wellbeing, learning and development in preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research*, ss. 1–16. DOI: 10.1080/00313831.2018.1434823

BILAGA 1

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Informationsbrev

Datum 2019-01-21

Vi heter Eva-Marie Karlsson och Julia Piipponen och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi, studenter, genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Vi har valt att fokusera på pedagogernas upplevelse av förändringsarbetet gällande barngruppsstorlek i förskolan för att främja barnens omsorg, utveckling och lärande. I studien planerar vi att intervjua all pedagogisk personal på avdelningen.

Vi är måna om att alla som deltagar ska känna sig trygga med att medverka i vår studie. Vår undersökning, utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på pedagoger och förskola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på

xxxxx@student.hb.se   xxxxx@student.hb.se

eller mobilnummer xxxxxxxxxxxx

Med vänliga hälsningar Eva-Marie Karlsson och Julia Piipponen

BILAGA 2

2019-01-21

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen 11FB75, Examensarbete; Att utforska pedagogiskt arbete för förskollärare vid Högskolan i Borås utför vi en studie med syftet att studera pedagogernas upplevelser av arbetet med att skapa mindre barngrupper för att främja barns omsorg, utbildning och lärande på en förskola som har tilldelats statsbidrag, med fokus på de yngre barnen. Vår förhoppning är att få reda på hur verksamheten organiserades, pedagogernas upplevelser av förändringsarbetet samt arbetsmetoder som användes för att säkerställa utbildningens kvalitet. Vi planerar att intervjua all pedagogisk personal. För att få en helhetsbild av förändringsarbetet kommer vi även att observera pedagogernas arbete i praktiken, där av blir barnen också involverade.

Vi som utför studien skulle vilja att du lämnar vissa uppgifter om dig själv, närmare bestämt svar på intervjufrågor bland annat gällande din utbildning.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av oss samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, dvs. tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga. Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrade att omedelbart ta bort uppgifterna.

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

_____
Underskrift

_____
Namnförtydligande

_____
Ort och datum

Fylls i av ansvarig lärare eller handledare

Studentens namn

Eva-Marie Karlsson, Julia Piipponen

Kurs och kurstillfälle

11FB75 VT19 Examensarbete: Att utforska pedagogiskt arbete för pedagogiskt verksamma i

förskolan, LGFÖB16h, LGFÖB16h1

Kursansvarig (namn, avdelning)

Richard Baldwin

BILAGA 3

Intervjufrågor

1. Beskriv organisationen på avdelningen innan förändringsarbetet.
2. Berätta om dina tankar som ligger till grund för förändringsarbetet. Varför ville ni göra förändringar?
3. Beskriv vilka förändringar ni har gjort på avdelningen för att skapa mindre barngrupper och varför.
4. Ge exempel på hur ett barns dag kan se ut. Är det någon skillnad mot tidigare?
5. Ge exempel på hur arbetet med att ge omsorg och skapa trygghet har förändrats
6. Ge exempel på hur arbetet med utveckling och lärande har förändrats
7. Kan du ge exempel på vad du är stolt över i förändringsarbetet, vilka resultat vill du uppmärksamma.
8. Kan du ge exempel på det som inte har fungerat så bra som man förväntat sig.
9. Kan du ge exempel på hur barnen upplever den nya organisationen.
10. Berätta om vilka möjligheter och utmaningar som du har upplevt.

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se